

12 RODNA GRUDA

december 1967

revija Slovenske izseljenske matice

SREČNO
NOVO
LETO

1968

Slika na naslovni strani:
Rodno grudo pošiljamo na vse strani sveta
Avtor kompozicije: Špela Kalin

Na sliki spodaj:
Zimski motiv iz stare Ljubljane
Foto: Ante Koruiš

RODNO GRUDO izdaja Slovenska izseljenska matica
v Ljubljani. Uredništvo in uprava: Ljubljana, Can-
karjeva cesta 1/II. Ureja uredniški odbor. Glavna
urednica ZIMA VRŠCAJ. Urednika: INA SLOKAN
in JOŽE PRESEREN.
Grafično oblikovanje: Spela Kalin in Sašo Mächtig.

Izhaja dvanaajstkrat na leto. V poletnem času izi-
deta dve številki skupno. Letna naročnina za preko-
morske dežele je 5 ZDA dolarjev. Za plačila iz
inozemstva: devizni račun pri Splošni gospodarski
banki 501-620-5-3204-10-4; za dinarska plačila 501-8-51.
Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vrača-
mo. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

IZ PISEM NAŠIH BRALCEV

Povestice za naše otroke

Na Rodno grudo smo naročeni že tretje leto. Od številke do šte-
vilke je lepša in zanimivejša. Posebno našima otrokoma, ki sta stara
štiri oziroma šest let, so tako vseh pristrčne otroške zgodbe in
pesmice. Želimo, da bi v bodoče še objavljali otroške povestice, saj
jih tako rada poslušata, kajti tukaj se težko dobijo otroške knjige
v slovenščini.

Martin Lubey, Calgary Alta, Canada

... tudi kaj za špas

Rodno grudo z veseljem prebiram in prejemam. Vse je zanimivo
in tudi kaj za špas. Ob priložnosti se še oglasim.

Mary Cek, Carrolton, Ohio, ZDA

Strašno rada berem

Stara sem že, a hvala bogu, vidim še brati. Strašno rada berem
vse, kar je tiskanega, naj bo slovensko ali angleško, naj bo povest
ali pesem. Seveda se v angleščini ne more nikoli povedati tako pri-
srčno, tako globoko kakor v slovenščini. Tukaj sem že 57 let, a mi
je slovensko branje še vedno najljubše.

Helen Pellich, Brooklyn, N. Y., ZDA

Radi beremo

Oprostite, ker nisem pravočasno poravnal naročnine. Prosim, da
mi Rodno grudo pošiljate še naprej. Radi imamo domovino in zelo
radi beremo tudi novice iz domačega kraja.

Slavko Koren, Malmö, Švedska

Starost

Malo pozno pošiljam naročnino. Prosim, da mi oprostite. Je pač
starost, starost. Vendar revijo komaj čakam vsak mesec. Doma sem
med Vranskim in Žalcem, od doma pa sem že 60 let.

Julia Novak, Gallup, New Mex., ZDA

Stari Celjani

Radi bi, da bi v Rodni grudi napisali kaj več o Celju, saj se
kot stari Celjani vedno zanimamo za vse, kar se dogaja.

Stan Platovšek, Denver, Colo., ZDA

Tržičanka

Oba z možem komaj čakava, da pride Rodna gruda, zato prosim,
da je ne prenehate pošiljati, čeprav smo pozni z naročnino. Ob Rodni
grudi se človek počuti, kot da bi bil doma, zato ne bi mogla več
brez nje. Mogoče pridemo prihodnje leto domov na počitnice in vas
bom osebno obiskala.

Rada bi vas prosila, da bi ob priložnosti objavili sliko Tržiča,
ker sem od tam doma.

Helena Jeras, Mouzon, Francija

Op. ur.: Sliko Tržiča bomo objavili v eni izmed prihodnjih števil
Rodne grude.

Revija vredna zlata

Zelo sem vesel Rodne grude, ker je lepa po vsebini. Vsak večer
preden grem spat, pregledam zemljevid Slovenije; takrat sem ves
v Sloveniji. Kako bi ne bil, ko pa sem še vedno njen sin, saj sem
zrasel iz slovenske krvi in v njej preživelj svoja mlada leta.

Najlepša hvala za trud. Revija Rodna gruda je zlata vredna za
vse Slovence v tujini. Po mojem mnenju bi jo morala imeti vsaka
slovenska družina. Prosim, da mi pošljete ploščo Gorenjski slavček
in pa kakšno otroško knjigo za moja dva mlajša sina.

Franc Klun, Naracoorte, Avstralija

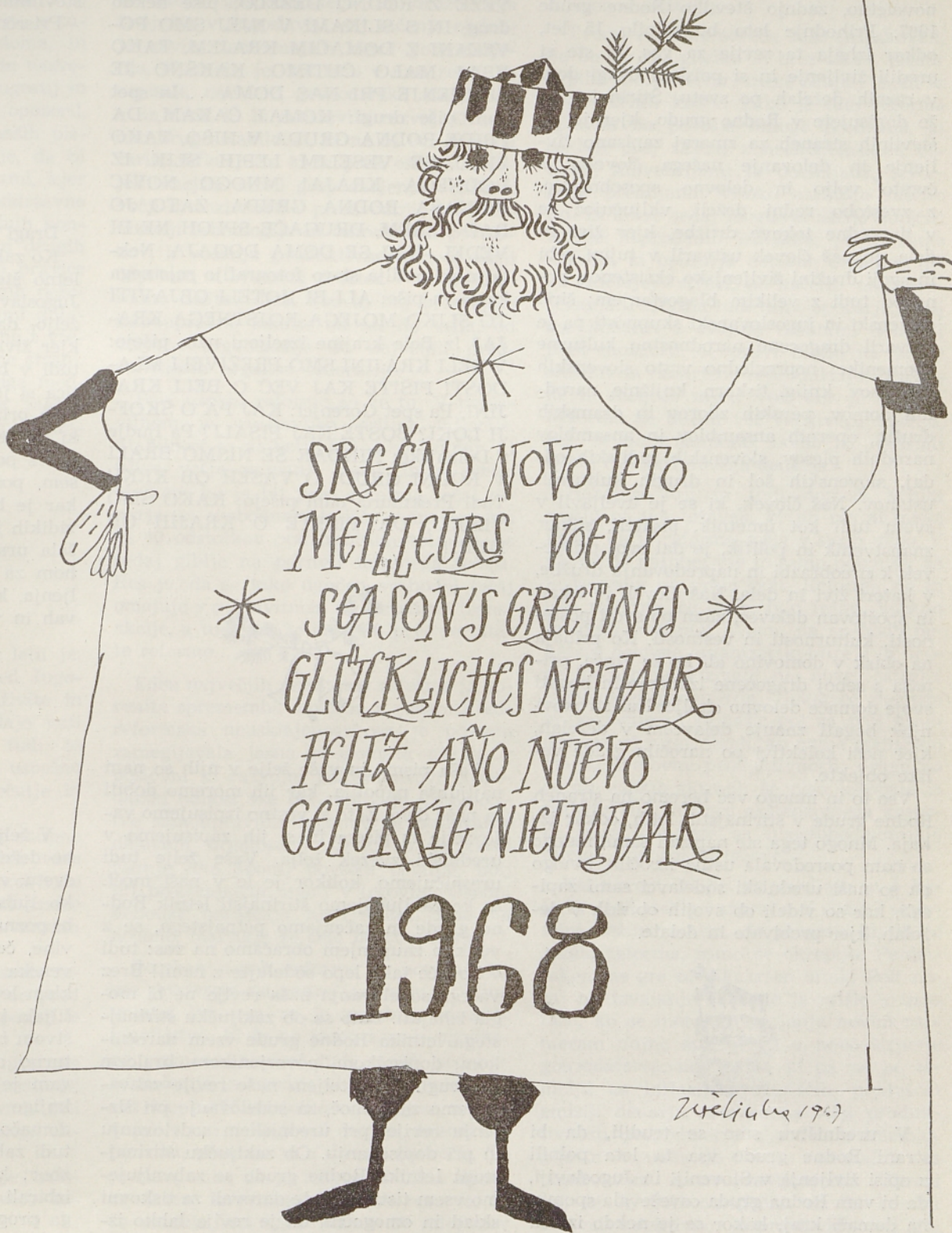
Pozdravljeni ...

Pozdravljeni bratje in sestre v domovini. Iskreno se vam zahva-
ljujem za Rodno grudo. Vse nas veseli, da je v njej toliko topline
in zanimivosti o naši domovini. Obljubljam, da jo bom pokazala
tudi drugim Slovincem, ki je še ne poznajo. Prosim vas tudi za
Slovenski izseljenski koledar. Pozdravlja vas

družina Zalig, Magstadt, ZR Nemčija

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

SREČNO NOVO LETO
MEILLEURS VOEUX
* SEASON'S GREETINGS *
GLÜCKLICHES NEUJAHR
FELIZ AÑO NUEVO
GELUKKIG NIEUWJAAR

1968

Zvečičeva 1967

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA VAM ŽELI VSO SREČO V LETU 1968

Dragi bralci in bralke, pošiljamo vam novoletno, zadnjo številko Rodne grude 1967. Prihodnje leto bo minilo 15 let, odkar izhaja ta revija za vas, ki ste si uredili življenje in si poiskali drugi dom v raznih deželah po svetu. Štirinajst let že dopisujete v Rodno grudo, kjer je na številnih straneh za zmeraj zapisano življenje in delovanje našega človeka: s čvrsto voljo in delovno sposobnostjo, z zvestobo rodni deželi, vključujoč se v napredne tokove družbe, kjer živi in dela, je naš človek ustvaril v tujini sebi in svoji družini življenjsko eksistenco, ponekod tudi z velikim blagostanjem; širši slovenski in jugoslovanski skupnosti pa je ustvaril dragocene narodnostno kulturne spomenike: nepregledno vrsto slovenskih časopisov, knjig, tiskarn, knjižnic, narodnih domov, pevskih zborov in dramskih družin, opernih ansamblov in ansamblov narodnih plesov, slovenskih radijskih oddaj, slovenskih šol in drugih kulturnih ustanov. Naš človek, ki se je uveljavil v svetu tudi kot umetnik, pisatelj, slikar, znanstvenik in politik, je dal svoj prispevek k preobrazbi in napredovanju družbe, v kateri živi in dela. Naš človek je iskan in spoštovan delavec, znan po svoji poštenosti, kulturnosti in vestnosti. Ko prihaja na obisk v domovino ali ko se vrača, prinaša s seboj dragocene izkušnje in bogati svoje domače delovno okolje. Naš strokovnjak bogati znanje delavcem v deželah, kjer naši kolektivi po naročilu grade velike objekte.

Vse to in mnogo več beremo na straneh Rodne grude v štirinajstih letih, odkar izhaja. Mnogo tega ste napisali sami, mnogo so nam posredovala ustna izročila, mnogo pa so naši uredniški sodelavci sami zapisali, kar so videli ob svojih obiskih v deželah, kjer prebivate in delate.

V uredništvu smo se trudili, da bi strani Rodne grude vsa ta leta polnili z opisi življenja v Sloveniji in Jugoslaviji, da bi vam Rodna gruda osveževala spomin na domači kraj, kakor se je nekdo izmed

vas v pismu izrazil. RODNA GRUDA NAS VEŽE Z RODNO DEŽELO, piše nekdo drug, IN S SLIKAMI V NJEJ SMO POVEZANI Z DOMAČIM KRAJEM. TAKO VSAJ MALO ČUTIMO, KAKŠNO JE ŽIVLJENJE PRI NAS DOMA... In spet nam piše drugi: KOMAJ ČAKAM, DA PRIDE RODNA GRUDA V HIŠO, TAKO ZELO SE VESELIM LEPIH SLIK IZ RODNEGA KRAJA! MNOGO NOVIC PRINAŠA RODNA GRUDA, ZATO JO RAD BEREM, DRUGAČE SPLOH NE BI VEDEL, KAJ SE DOMA DOGAJA. Nekdo nam pošilja staro fotografijo rojstnega kraja in piše: ALI BI HOTELI OBJAVITI TO SLIKO MOJEGA ROJSTNEGA KRAJA? Iz Bele krajine izseljeni nam pišejo: V BELI KRAJINI SMO PREŽIVELI MLADOST! PIŠITE KAJ VEČ O BELI KRAJINI. Pa spet Gorenjci: KAJ PA O ŠKOFJI LOKI? BOSTE KAJ PISALI? Pa ljudje z Dolenjske: NIKDAR ŠE NISMO BRALI V RODNI GRUDI O VASEH OB KRKI! Tudi Prekmurci nam pišejo: KAKO SMO VESELI, DA PIŠETE O KRAJIH OB MURI!

Vaša pisma in vaše želje v njih so nam najljubša napolnila, kar jih moremo dobiti za naše delo. Zato si vestno izpisujemo vaše želje iz pisem in si jih zapisujemo v uredniški zvezek želja. Vaše želje tudi uresničujemo, kolikor je le v naši moči. In ko zaključujemo štirinajsti letnik Rodne grude in začenjamo petnajstega, se z velikim zaupanjem obračamo na vas: tudi v bodoče tako lepo sodelujte z nami! Brez vašega sodelovanja naša revija ne bi mogla izhajati. Zato se ob zaključku štirinajstega letnika Rodne grude vsem naročnikom, dopisnikom, poverjenikom, bralcem in drugim prijateljem naše revije zahvaljujemo za pomoč, za sodelovanje pri širjenju revije, pri uredniškem sodelovanju in pri dopisovanju. Ob zaključku štirinajstega letnika Rodne grude se zahvaljujemo vsem tistim, ki ste darovali za tiskovni sklad in omogočili, da je revija lahko iz-

šla v tako lepi zunanji podobi in s tako številnimi slikami.

Prisrčna hvala vsem in za vse.

Dragi rojaki!

Ko zaključujemo leto 1967, vam z novoletno številko Rodne grude pošiljamo iz Jugoslavije prisrčne pozdrave z iskreno željo, da bi bilo vaše življenje v deželi, kjer živite, srečno, zadovoljno in uspešno tudi v bodoče. Slovenska izseljenska matica si je tudi v preteklem letu v svojem delu prizadevala, da bi na podlagi stikov, ki jih je imela z vami, bodisi osebno, bodisi s pomočjo drugih, bodisi iz vaših pisem, posvetila največ pozornosti tistemu, kar je bistveno in važno za vas. Po teh vidikih je po svojih najboljših močeh skušala uravnavati svojo dejavnost s posluhom za težave in posebnosti vašega življenja, ki ga živite v tako različnih državah in v tako različnih pogojih.

V želji, da bi se ohranili stiki med rodno deželo in vami, ki ste se razkropili po svetu, v želji, da bi vam ostala vselej enako ljuba slovenska beseda in pesem, da bi poznali razvoj in napredek svoje domovine, čeprav živite daleč od nje, je Slovenska izseljenska matica tudi v preteklem letu po vaših željah in potrebah pošiljala in posredovala vašim klubom, društvom in ansamblom gradivo za vaše kulturno delovanje. Tudi v preteklem letu vam je pošiljala filme iz domače dežele, knjige slovenskih pisateljev in plošče z domačo glasbo. Tu in tam vas je obiskal tudi zabavno-glasbeni ansambel ali pevski zbor; ko pa ste nas obiskali, ste lahko izbirali iz zakladnice domačega kulturnega programa.

ZA NOVO, VIŠJO STOPNJO GOSPODARSTVA

OB NOVIH UKREPIH GOSPODARSKE REFORME

Bilo je mnogo pisem preteklo leto med nami in vami. Kaj vse smo si pisali! Kaj vse imajo povedati ljudje, ki živijo v tujini, svojim rojakom, ki žive doma, in obratno. Koliko je bilo vprašanj in nasvetov, tolmačenj in pojasnjevanj, sugestij in priznanj, kritik in najrazličnejših opozoril, želja in hrepenenj, v vaših in naših pisemih! Naša velika skupna skrb je, da bi imela Jugoslavija z vsemi državami, kjer delajo naši ljudje, urejene meddržavne sporazume o delovni sili, o socialnih konvencijah, o delovnih pogodbah in drugih meddržavnih predpisih, ki ščitijo pravice delavcev pri zaposlovanju v drugih deželah. Naša dežela ima že z mnogimi državami take sporazume, vendar še ne z vsemi, ker to ni odvisno samo od ene strani. Opirajo se nove možnosti boljšega meddržavnega sporazumevanja glede zaščite naše delovne sile v ZR Nemčiji in Avstraliji.

Naša največja želja ob novem letu je, da bi bili tudi splošni odnosi med Jugoslavijo in državami, v katerih živite in delate in v katerih živijo in delajo vaši potomci, kar najboljše. Kajti tudi to ustvarja dobre pogoje za vaše uspešno delo, za vaše dobro duševno počutje in sproščeno življenje.

Naj se v letu 1968 izpolnijo naše skupne želje: najboljši razvoj in napredek vaše stare domovine in dežel, kjer prebivate zdaj! Naj se razvijajo žarišča slovenske kulture in kulture drugih jugoslovanskih narodov po svetu!

Mnogo uspeha, zadovoljstva in sreče želimo vsem našim delavcem, ki so se pred desetletji in v zadnjem času zaposlili v drugih deželah!

Naj se vam v letu 1968 izpolnijo vse vaše želje, ki jih gojite v svojih družinah!

Slovenska izseljenska matica vam želi zdravja, uspehov, blaginje in srčnega zadovoljstva!

Naj se v letu 1968 izpolnijo želje vzemirjenega človeštva, da bi na svetu zavladal trajen mir!

Reforma postaja bolj in bolj kri in me-so vsega gospodarskega in družbenega življenja v Jugoslaviji, saj začenja obdobje novih, zahtevnejših meril gospodarjenja. Njen cilj je, kot smo v naši reviji že zapisali, ustvariti gospodarsko stabilnost, a ne tako, ki bi zaustavila razvoj. Gre za ono drugo stabilnost, ki ne bi več poznala žarišč inflacije in ki bi prek ostrejših, objektivnejših meril gospodarjenja vodila k večji intenzivnosti v proizvodnji, k modernizaciji tehnologije in tehnoloških postopkov, k večanju produktivnosti in k večji odprtosti v svetovni prostor — v mednarodno delitev dela. Vse to naj bi krepilo samoupravne odnose od tal do vrha, od delovne organizacije do najvišjih predstavniških organov federacije.

Prvi uspehi reforme so že tu. V poglavitnem je zaustavljen pritisk inflacije. Stabilnost se najbolje kaže skozi dinar, ki uživa večje zaupanje doma in v svetu. Medtem ko je bil pred reformo tečaj dinarja na svobodnem tržišču v inozemstvu za 40 odstotkov pod uradnim tečajem, se sedaj giblje na pariteti uradnega tečaja. Res je, da se tako ugoden svobodni tečaj omejuje v poglavitnem na turistične transakcije, a tudi tak že kaže na prve rezultate reforme.

Eden največjih rezultatov reforme je korenita sprememba odnosov v cenah. Predreformska neuskkljenost cen je povsem zamegljevala jasna ekonomska merila v poslovni in razvojni politiki. Novi gospodarski odnosi vse bolj vplivajo na odločitve samoupravnih organov in poslovanje delovnih organizacij. Cene so se zlasti zadnje leto skoraj povsem ustalile, bolj pri proizvajalcih, manj v trgovini. Osebni dohodki naraščajo hitreje kot cene na drobno, marsikje že celo neupravičeno.

Poseben uspeh reforme je povečan izvoz predvsem na področja s konvertibilno valuto. Pri tem se je posebno odrezalo kmetijstvo, ki je ne samo zaradi ugodnega vremena, temveč tudi zaradi sodobne tehnologije in ugodnejših cen povečalo izvoz kar za 16 odstotkov. Precej so se povečali zlasti neblagovni devizni dohodki iz turizma, prometa in z drugih področij. To je omogočilo, da je tekoča plačilna bilanca skoraj izravnana. Devizne rezerve, ki so znašale leta 1962 komaj 90 milijonov

dolarjev, so se letos povzpele že na 150 milijonov dolarjev.

Tvorci reforme seveda niso pričakovali, da bo šlo vse gladko in brez težav. Kadar zapiha močan veter, znese skupaj smeti iz vseh skritih kotov. Tako je tudi reforma splavila na površje mnoge probleme, ki so bili prej zastrti z neekonomske cene, subvencijami in dotacijami, izvoznimi premijami, visoko carinsko zaščito itd. In ko se sedaj naenkrat začno kopičiti zaloge neprodanih izdelkov, je to samo kazalec, ki opozarja delovne organizacije, da izdelujejo stvari, po katerih ni poraševanja. Reforma tudi hitro opozarja, kdaj gre kolektiv s svojimi osebnimi dohodki prek možnosti, se pravi nujno na škodo skladov za razširjeno reprodukcijo. Iz sklede ni mogoče zajeti več, kot je v njej. Reforma ne dovoli več varljivega upanja, češ, če bo zmanjkalo, bomo pa natisnili nekaj milijard novega denarja.

Nekateri tuji in tudi domači kritiki sodijo po teh težavah, ki jih res ni malo, kakor da je reforma zašla v slepo ulico. V resnici je narobe: vse to samo potrjuje, da je reforma na pravi poti. Reforma ne bi bila reforma, če ne bi bilo težav. Vsakdo je moral računati s tem, da se bodo nekatere delovne organizacije hitreje in druge počasneje odzivale na nove, ostreje zahteve gospodarjenja. Nekatere delovne organizacije so že našle pot za svoj uspešen razvoj v razmerah, ko nanje pritiskajo merila svetovne produktivnosti, druge pa se ob enakih pogojih še niso izkopalile iz podedovanih razmer ekstenzivnega gospodarjenja. Ob tem se neogibno porajajo dileme, spopadi in težave.

Vsi ukrepi, ki jih pripravljajo in o katerih je že tekla razprava v zvezni skupščini, težijo za tem, da procese, ki jih je začela reforma, samo še okrepijo. Potemtakem ne gre za nikakršen umik. Poti nazaj ni. Izvajanje reforme je prišlo v tisto fazo, ko se mora prilagajanje novim razmeram nujno spremeniti v novo širjenje gospodarstva, nov polet, ki pa ne bo temeljil na inflacijskih žariščih, predvsem emisiji denarja, temveč na višji produktivnosti gospodarstva s sodobno tehnologijo in organizacijo dela, z racionalnim in učinkovitim samoupravljanjem. Ukrepi naj bi še bolj omogočili, da bi krediti delovali selektivno, se pravi, dobi naj jih,

Panorama našega najstarejšega železarskega središča — Jesenic. V zadnjem času so tam zgradili nekaj novih obratov in modernizirali stare, ob gospodarski reformi pa se je tam vseeno pojavila vrsta vprašanj, reševanje le-teh pa zahteva precej časa

Foto: Turistično društvo Jesenice

kdor proizvaja tisto, po čemer domače in svetovno tržišče povprašuje in kar je sposobno konkurenčne tekme. Potrebni so tudi določeni popravki glede zaščite domače industrije pred dumpingom tujih proizvajalcev. Pred durmi je tudi neposredna akcija jugoslovanske vlade za premagovanje carinskih pregraj na tržiščih nekaterih zahodnoevropskih držav.

Z ustreznimi družbenimi, samoupravnimi dogovori v posameznih panogah gospodarstva bodo izoblikovali merila in poli-

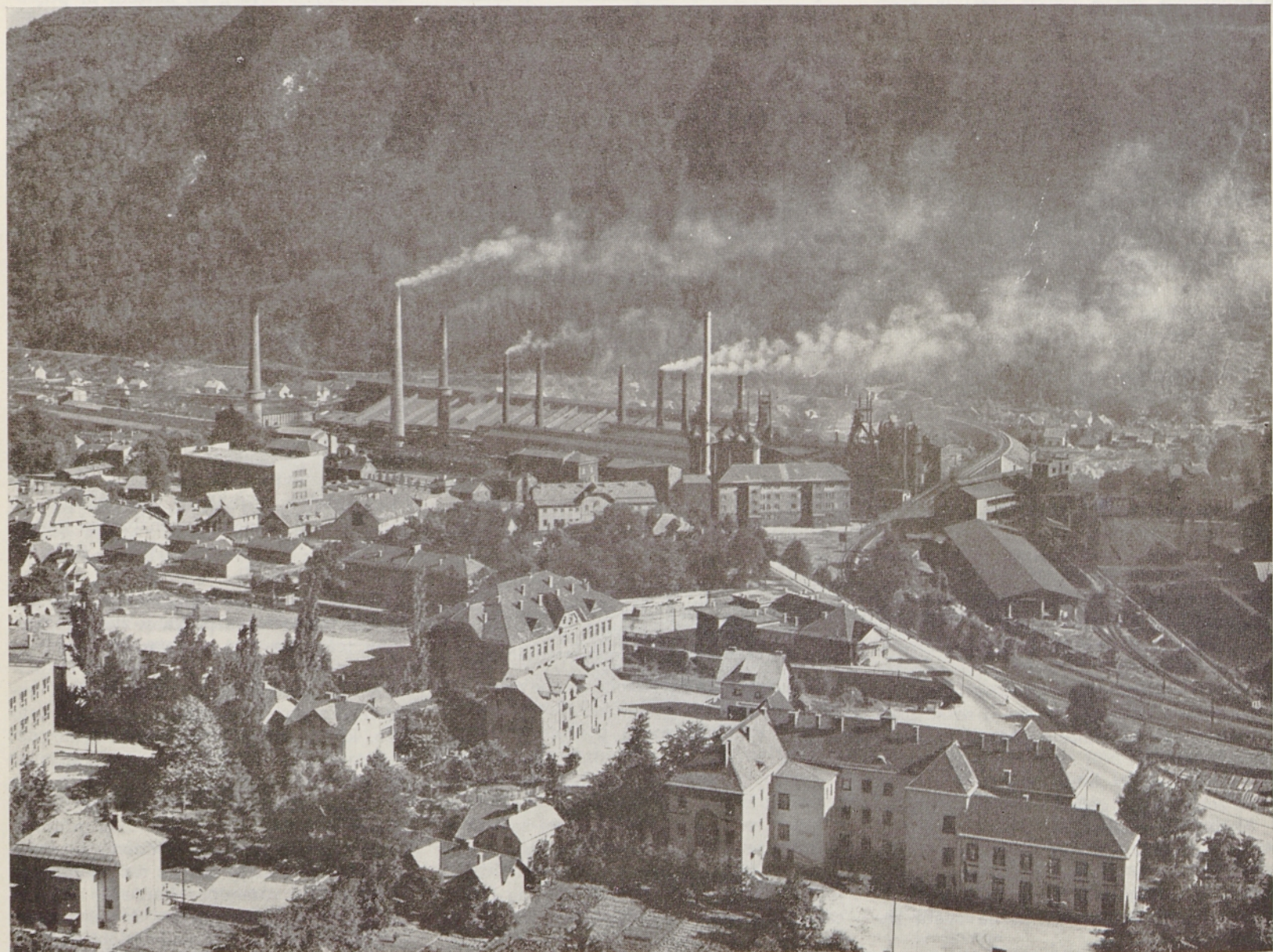
tiko dohodka, ki naj bi zagotavljala gibanje osebnih dohodkov v skladu s produktivnostjo in zahtevami razvojne usmeritve.

Izboljšati je treba tudi politiko zaposlovanja in ustvarjati boljše pogoje za zaposlovanje strokovnjakov in kvalificiranih delavcev.

Večji polet gospodarstva na novih, reformnih temeljih nameravajo doseči z večjim obsegom potrošniških kreditov. Obstaja predlog, da bi hranilne vloge, ki so se zadnji dve leti neverjetno povečale, povsem sprostili za dajanje potrošniških

posojil. Predvideno je tudi postopno »odtajejanje« zamrznjenih cen, zakaj če sproščamo uvoz, potem je nujna tudi hitrejša liberalizacija cen.

Ukrepi, ki jih napovedujejo, potemtakem niso nova reforma, temveč so le nadaljevanje že dve leti trajajoče bitke za novo, višjo stopnjo gospodarstva. Stare odnose v gospodarstvu, ki so bili nekoč nujni, je treba še hitreje premagovati, vendar tako, da samoupravljavci sami uveljavljajo lastni, neposredni interes za učinkovito gospodarjenje.

ŠOLA, STARA 200 LET

Motiv iz Vidma ob Ščavnici
Akademik dr. Bratko Kreft je med najbolj znanimi
Videmčani

rijo» zgradili že leta 1784. V prvem nadstropju »cimprane hiše« sta bili dve učilnici, v pritličju učiteljevo stanovanje — dve sobi, kuhinja in shramba — v kleti pa »Arrestzimmer« (ta zapor je doslej edini znani primer, da je obstajal na neki šoli; sicer so uporne in lene učence tudi drugod zapirali v klet, toda nikjer niso imeli za to posebne sobe). Na temeljih tega poslopja so leta 1934 zgradili novo, zidano šolo ter jo v poznejših letih dozidavali, ker se je število učencev seveda nenehoma večalo. Zadnjo prizidavo bo šola doživela najbrž v prihodnjem letu.

Kakšen je bil šolski upravni red v tedenjnih časih, je v jedrnatem stavku povedal zgodovinar France Ostanek: »Dekani so bili distriktni šolski nadzorniki, župniki so bili krajevni šolski upravitelji, cerkovniki pa so bili učitelji...«. Sprememba se je v Vidmu zgodila za šolnika Jožefa Freuensfelda (ki je bil najbrž oče znanega avstrijskega pesnika): od začetka je bil sicer še cerkovnik, po revolucijskem letu 1848 in ko so leta 1850 uvedli v šolo slovenščino kot učni jezik, pa je ostal »čisti« učitelj. Toda prvi poklicni, ustrezno izsolani učitelj v Vidmu je bil Jože Mihelič, ki je končal mariborsko učiteljsko in leta 1875 nastopil svoje dolgoletno službovanje ob Ščavnici.

Mnogo imen se vrsti v šolskih kronikah, ki so jih najprej v nemščini, potem v slovenščini pisali videmski šolniki. Marsikateri učiteljska usoda spominja na Cankarjeve »Hlapce« in ni jih bilo malo, ki so zaradi svojega prepričanja doživljali Jermanovo usodo. Med prebiranjem zapiskov se je treba posebej ustaviti pri Francu Kocmutu; njegovo življenje popisuje njegov sin Drago v spominskem zborniku videmske šole. Dvaintrideset let je služboval, opravljal tajniške posle na desetih občinah, soustanovil je hranilnico in posojilnico pri Sv. Jurju in leta 1880 pozdravil po slovensko cesarja v Radgoni. Leta 1902 se je upr. pisati zapisnik na neki nadzorovalni konferenci, ker je nadzornik Dreflak zahteval, naj bi ga pisal v nemščini. Zato so ga premestili k Negovi. »Oče, ki je bil invalid, je moral dnevno ob šestih zarana nastopiti pot do Negove,« piše njegov sin. »Od Vidma do Ivanjc se je peljal s poštnim vozom, potem pa je moral pešhati, in to vsak dan, v lepem in v grdem

vremenu. Po pouku pa je moral spet peš domov. Hrane ni dobil pri Negovi in tako mu je bila hrana le to, kar je prinesel od doma... Črna pika ga je spremljala povsod, ker ni trobil v nemškutarski rog«. Tudi na Štajerskem so bile Goličave, samo da tam niso toliko gledali izza monštrance, ali je učitelj pokleknil, temveč bolj poslušali, ali je nemško molil...

Šolska kronika sporoča tudi, kaj so »doživljali« nemški učitelji med leti 1941 in 1945. Predvsem so bili skrajno presenečeni, ker so bili Videm in okoliški kraji slovenski. Učitelj Alois Nagl iz Gradca, ki se je prostovoljno javil na delo v »osvobodjeni Spodnji Štajerski«, je osuplo zapisal v kroniko: »Prebivalstvo tega okoliša je popolnoma slovensko, niti ene družine ni, kjer bi bil materni jezik nemščina... Le nekaj moških, ki so bili vojaki v avstro-ogrski vojski, razume nekaj nemščine...« Šola, v kateri so skušali potujčevati naše otroke, je bila zadnje mesece vojne zaprta. V njej so stanovali nekaj časa obupani vlasovci, ki so pekočo zavest, da so izdali svojo domovino, zalivali z alkoholom in strahovali prebivalstvo.

Ob dvestoletnici šole so bile pri Vidmu, ki je zdaj lepo razvijajoče se naselje z modernim znanstveno-tehničnim središčem za elektrifikacijo podeželja, celotedske slovesnosti. Očrpili so novo asfaltirano cesto do Radgone, imeli več kulturnih prireditvev, odkrili so spominsko ploščo na šoli in pozdravili v svoji sredi republiškega sekretarja za kulturo. Na literarnem večeru v novem kulturnem domu sta nastopila najbolj znana Videmčana — akademik dr. Bratko Kreft in profesor Edvard Kocbek. Republiški poslanec tega okoliša je tudi Videmčan, znani politični delavec Ivan Kreft. Vsi ti so nekoč hodili v šolo, ki slavi jubilej, pred njimi pa tudi druge znane osebnosti slovenske kulturne in politične zgodovine: Davorin Trstenjak, dr. Fran Ilesič, dr. Janko Žmavc, dr. Anton Korošec, dr. Karel Grossmann in drugi.

Šola, ki je stara dvesto let, ima danes triizmenični pouk in osemnajsterica učiteljev komaj zmaguje vse, kar ji je naloženo. Jubileji ne rešujejo problemov. Zato pa opozarjajo nanje in tako je bilo tudi ob videmski slovesnosti: ponos nad preteklostjo se je dejavno povezal s skrbjo za prihodnost.

Slavko Fras

Prlekija, tisti slikoviti predel severno-vzhodne Slovenije, ki se na vzhodu zanesljivo začne pri Muri, na jugu in zahodu pa sega nekam v sredino Slovenskih goric in nima prave meje, je v letošnji jeseni praznovala posebno vrsto praznik. Kajti dvestoletnica šole v Vidmu ob Ščavnici, ali preprosto »pri Jurji«, je bil praznik za vso Prlekijo, ne samo za Videm — saj je ta častitljiva obletnica izpovedovala mnogo več kot samo podatek o nastanku in zgodovini neke šole, dokumentirala je živahno prosvetno dejavnost in trdno kulturno voljo celotnega prleškega prostora.

Pravzaprav je videmska šola stara že več kot dvesto let, kot se je izkazalo, ko je direktor ljubljanskega šolskega muzeja France Ostanek objavil svojo obširno, vestno sestavljeno zgodovino te ustanove. Že leta 1743 je bilo zapisano v cerkvenih arhivih, da je videmski cerkovnik Ivan Vrabl ob vizitaciji rekel škofu, da bi »prav rad poučeval otroke, a starši jih ne pošiljajo v šolo«. Leta 1758 je Vrabl omenjen ne samo kot »aedituus« (cerkovnik), temveč tudi kot »ludimagister« (učitelj). To pomeni, da je v tem kraju obstajala neke vrste šola že pred letom 1767, ko je v zapisnikih prvič »uradno« navedena kot »farna šola«.

Videmska šola je za zgodovino slovenskega prosvetnega življenja posebno zanimiva zaradi tega, ker je nastala precej pred terezijansko šolsko reformo (1774), je torej ena najstarejših šol na Slovenskem sploh. Tudi šolsko poslopje samo je v svojih temeljih že zelo staro, saj so »mežna-

POPEVKA OSVAJA SVET

Slovenski pevci popevk na festivalu zabavnih melodij v Opatiji
Z leve proti desni, v ospredju: Alenka Pinterič, Lado Leskovar; zgoraj: Lidija Kodrič, Berta Ambrož, Elda Viler, Sonja Gabršček, Tatjana Gros, Majda Sepe

Angleške, francoske, ameriške, italijanske in še nekatere popevke poje in žvižga ves svet. Slovenske žal niso tako popularne. Imamo pa tudi pri nas že precej takih, ki jih spet in spet radi poslušamo in ki so njihovim avtorjem prinesle hvalo in priznanje.

Predvsem tri imena so, ki se na festivalih popevk vselej uvrstijo na prva mesta: Jure Robežnik, Mojmir Sepe in Jože Privšek. Zdaj je prvi ta, zdaj oni, težko je presoditi, kdo med njimi je najboljši.

Verjetno največ popevk doslej in eno najpopularnejših — »Poletna noč« — je skomponiral

MOJMIR SEPE

»Že v gimnaziji sem se učil trobento in klavir,« je povedal ko smo ga vprašali o njegovih prvih korakih v svet glasbe. Takrat je začel že tudi komponirati.

Takoj po končani maturi je prišel v Ljubljano — po rodu je namreč Celjan — in nastopil službo v zabavnem radijskem orkestru. Zraven je nadaljeval študij obeh instrumentov. Starši so sanjali, da bo njihov fant nekoč velik in slaven pianist, njega pa je vabil svet ritma in zabavnih melodij. In ta svet je postal njegovo življenje.

Kmalu je ustanovil lasten zabavni ansambel, ki igra predvsem na radiu in televiziji. Za radijske potrebe dela aranžmaje in od leta 1954 naprej je začel tudi resneje komponirati. Že njegove prve popevke so mu prinesle uspeh.

»Ne komponiram veliko in po sili,« je povedal, »delam, kadar se mi — kot se reče — posveti. Včasih delam hitro, včasih počasi. Prav popularno »Poletna noč« sem napisal v enem samem zamahu. Ne mislite, da sem domišljav, če rečem, da so mi moje popevke bolj ali manj všeč. Vsaj enemu morajo biti všeč, in komu naj bodo, če ne meni, ki sem jih napisal! Žal pa se moja sodba in sodba poslušalcev ter strokovne žirije večkrat razhajajo. Nekatere melodije, ki so mi bile zelo pri srcu, so šle kmalu v pozabo. Popevko diktira okus množice; kdor mu ustreže, uspe.«

Sepetove popevke imajo uspeh. Sprejete so bile prav vse, ki jih je — pa čeprav anonimno — poslal na razne festivale. In mnoge od njih so se uvrstile na prva mesta in so bile nagrajene.

Popevko »Brez besed«, ki je lani tekmovala na Evroviziji za najboljšo popevko Evrope, je danski založnik založil za ves svet v angleškem, nemškem, danskem in drugih prevodih.

Uspeh popevke pa ni odvisen le od melodije. Zelo važno je besedilo in še v večji meri tudi izvedba. To oboje pa je pri nas precejšen problem.

»Svoje popevke rad pišem za določenega pevca ali pevko,« pripoveduje mojster Sepe. »Večkrat je to moja žena, uspešno sodelujeva tudi z Marjano Deržaj, ki ima morda največ zaslug za uspeh slovenske popevke. Od mlajših pevk pa ima brez dvoma najboljši glas Elda Viler.«

Mojmir Sepe je glasbeni izvajalec in ustvarjalec. Obe dejavnosti se prepletata ena z drugo, obe sta mu enako pri srcu.

V jesenski sezoni se bodo na ljubljanski televiziji zvrstili večeri šansonov in songov. Enega teh pripravlja tudi Mojmir

Sepe. To je zanj nova oblika; medtem ko je pri popevki glasba tista, ki inspirira besedilo, je pri šansonu ali songu besedilo tisto, ki inspirira glasbo.

Verjetno bomo tudi te njegove skladbe, kot večino popevk, ki jih je zložil doslej, lahko poslušali tudi na ploščah.

ELZA BUDAU SKRBI ZA BESEDILA POPEVK

Je ena redkih, ki se je resno lotila pisanja besedil za popevke. V štirih letih, odkar se ukvarja s tem delom, se ji je nabralo okrog 200 besedil, nekaj izvirnih in nekaj prirejenih iz tujih jezikov.

»Čeprav pišem besedila za popevke, me ne smete uvrstiti med pesnike,« je rekla Elza Budau. »Res je, da pišem, toda pišem v prozi. Svojo prvo knjigo ‚Diagram neke ljubezni‘ sem napisala, ko še nisem imela sedemnajst let. Zdaj pripravljam drugo knjigo, ki bo vsebovala vrsto zgodb o ljubezni poročene žene. Pri pisanju popevk bi mi bila pesniška žilica le v oviro. Kajti poezija ima svoje zakone, ki se jim mora pesem podrediti; pri popevki pa je glasba tista, ki diktira tekst. Besedilo popevke, ki se lepo poje, se slabo bere.«

Kdor hoče napisati dober tekst za popevko, mora biti vsaj za silo glasbeno podkovan. Elzi Budau tega ne manjka.

»Sicer pa sem absoluten arhitektura,« je povedala. »Marsikdo ob tem zmaje z glavo, češ, kako se moreta ti dve dejavnosti skladati. Jaz pa menim, da sta si delo v arhitekturi in delo pri pisanju teksta za popevko zelo blizu. Tako kot v arhitekturi, rabim tudi za pisanje popevke dobro mero fantazije, okusa in znanja. In če v arhitekturi zlagam opeko za opeko, dokler ne zraste celotna stavba, tedaj zlagam v popevki besedo za besedo, dokler se z glasbo ne zlijejo v celoto.«

Včasih ji skladatelj pove svojo željo za naslov in vsebino popevke, največkrat pa jo melodija sama navdahne in tedaj sama svobodno izbere témo in naslov. Najprej si melodijo nekajkrat zaigra na klavir in tista, ki ji je všeč, se ji prav kmalu prelije v besede.

»Najrajši delam zvečer, ko se umirim in se zberem. In če le mogoče, delam počasi, s premislekom in popravki.«

Besedila mnogih popevk, ki so bile nagrajene na festivalih, nosijo njen podpis. Na lanskem festivalu slovenske popevke je dobila nagrado za najboljši tekst.

»Toda bolj kot nagrada, me veseli priznanje mojemu delu. To mi daje novo spodbudo in nov polet,« je še za konec povedala arhitektka in pisateljica Elza Budau.

MLADA PEVKA IZ KOŠTABONE

Na Opatijskem festivalu, ki je morda najelitnejša prireditelj zabavne glasbe v Jugoslaviji, na ljubljanskem radiu in na televiziji — povsod je slišati isto pohvalo: najbolje poje Elda Viler!

Elza Budau (zgoraj), skladatelj Mojmir Sepe s pevko Berto Ambrož (spodaj). Mlada pevka iz Novega mesta Tatjana Gros (desno zgoraj). Pevka Majda Sepe v letošnjem oktobru v Opatiji (desno)

Elda Viler

Tri leta že poznamo njen glas in njen obraz, vemo tudi, da je njen pevski dar odkrila radijska oddaja »Pokaži kaj znaš!«, od kod je doma, kdaj in kako je začela peti, pa naj nam pove sama.

Da je po rodu Primorka, jo izdaja njena prijetno pojoča primorska govorica.

»Nisem Primorka, pač pa Istrijanka,« me popravi temno-laso, nasmejana dekle, pristrčno in naravno, prav nič se je še ni dotaknil blišč slave in navdušeni aplavzi, ki spremljajo njene nastope.

»Tudi dekle nisem več,« se znova zasmee mlada pevka; »že dve leti sem poročena in moj mož — glasbenik mi mnogo pomaga pri delu. Doma sem iz Koštabcne, sončne vasice nad Koprrom. Sicer pa sem rojena pevka. Vsi moji domači lepo pojo in jaz sama sem, odkar se spominjam, zmerom prepevala. Otroci, moji vrstniki, so vselej, kadar so me hoteli dražiti, kričali za mano: Opera! Opera! V opero žal ne bom nikoli prišla, a tudi s tem, kar sem dosegla, sem nad vse zadovoljna.« V svojem pojočem dialektu nam zgovorno razkriva svoje življenje:

Njen prvi »javni« nastop je bil v cerkvi. Pela je Ave Mario. Potem je začela nastopati na mladinskih prireditvah, pa v oddaji koprskega radia »Pokaži, kaj znaš!« in končno še v enaki oddaji v Ljubljani. Po uspehu v tej oddaji se je odločila, da se preseli v Ljubljano.

»Iz naše vasi vsa mladina odhaja v svet; vse moje vrstnice so odšle v Trst, v Italijo. Meni pa ni dalo srce, da bi zapustila dom in domovino. Še zdaj se vselej, kadar me kaj teži, za nekaj dni vrnem domov. Med domačimi ljudmi, ki me imajo radi, si nabere novih moči in se kot prerrojena, spet vrnem v mesto.«

Življenje v Ljubljani ji sprva ni bilo lahko. Sama v neznanem mestu, med neznanimi ljudmi; — že pojoča, s hrvaškimi in italijanskimi besedami pomešana domača govorica, ji je delala težave. Vendar ni obupala. Zagnala se je v delo in učenje in pela je.

»Da le lahko pojem, potem je vse dobro! Seveda se moram še marsičesa naučiti. Pri nastopih mi manjka sproščenosti in prirodnosti. Zato bi rada čim več nastopala, saj le vaja dela mojstra.«

Najrajši poje počasne, sentimentalne pesmi, italijanske, angleške in seveda slovenske. Vzorov nima, v petju išče in daje le sebe. Njen glas brez težave zmaguje najnižje in najvišje tone in to je pri pevki popevk redka odlika.

Ne pravijo zaman: dober glas seže v deveto vas. Tudi Eldin glas je že segel čez domače meje. Večkrat je že z uspehom pela v Trstu; pred kratkim je posnela ploščo na Češkoslovaškem. Tudi v Rimu se pogaja za snemanje na televiziji, kjer naj bi odpela neko italijansko popevko v slovenskem jeziku. S Sepe-tovim ansamblom se odpravlja na turnejo po Rusiji.

Za njenih še ne triindvajset let je to že lepa vrsta uspehov. In ker je še mlada in ima voljo in talent in veselje do petja, smo prepričani, da je še daljša vrsta uspehov šele pred njo. Eldini uspehi in uspehi slovenske popevke pa hodijo z roko v roki.

Zato jima obema želimo: srečno!

Jana Milčinski

TAM, KJER NI CEST

Ste že bili na Kozjanskem?

Tekst in slike: Neža Maurer

Stane Jagodič: Domačija na Kozjanskem

Če pogledate zemljevid slovenskega predela, ki ga označujemo s tem imenom, boste videli blage griče (le redke med njimi se povzpne nad 700 m), med njimi pa dolinice s potoki in rjavo ali rumeno porbarvanimi cestami. Le ena cesta je rdeča — to je tista, ki pelje od Celja proti Rogoški Slatini, pa še ta ima klance po starem razrite in posute z gramozom.

Šmarje pri Jelšah je zdaj središče — tam je občina in osrednja kmetijska zadruga. Prej je bilo oboje tudi v Kozjem, zdaj je vse to združeno, nekaterim v veselje, drugim v žalost.

»70 odstotkov prebivalcev naše občine je kmetov,« je povedal Darko Bizjak, predsednik sveta za kulturo na občini. »Od 32.000 prebivalcev jih je okrog 5000 zaposlenih. (Od tega jih zaposluje šmarska zadruga 400.) Naša občina je kmečka — in takšna bo tudi ostala.«

To ni slabo, če pomislimo, da večina naše hrane vendarle priraste na njivah in

v sadovnjakih — slabo pa je, če vemo, da so ti kmetijski predeli po Kozjanskem še pretežno odrezani od sveta, da kmetje marsikje ne morejo drugače kot na hrbtu znositi jabolka, če naj jih prodajo, ker cest ni. Mladi ljudje so odhajali v dolino — doslej. Kako bo pa v prihodnje?

»Dve leti v zimskem času že naša ljudska univerza prireja tako imenovane šole za kmetijske proizvajalce. Učijo se poljedelstva, živinoreje, sadjereje, ekonomike kmetijske proizvodnje, pa tudi osnove o zemljiški knjigi in zdravstvu. Okrog 400 ljudi je doslej obiskovalo to šolo,« nam je povedal Darko Bizjak.

In uspeh?

»Če pogledamo eno samo plat — uporabo umetnih gnojil — je že tu velik napredek. Tako so jih leta 1961 porabili približno 1000 ton, lani pa na istem področju že 2500 ton,« nam je povedal upravnik šmarske zadruge, Slavko Šket.

Kmetijstvo — to je prvo in najvažnejše

Šmarska zadruga ima 7 obratov: Šmarje, Rogoška Slatina, Rogatec, Pristava, Imeno, Kozje in Bistrica ob Sotli. Če pogledate zemljevid, boste videli, da so vsi ti kraji — razen Kozjega — nekako ob robu, medtem ko ostanejo srednji predeli proti Žusmu in Planini prepuščeni soncu, dežju in podvigom posameznikov. In narod tod je malce otopel — morda zavoljo pogostih suš (po izkušnjah strokovnega osebja zadruge pade tod menda najmanj dežja v Sloveniji) in toč.

»Želeli smo, da bi kmetje gojili ribez. Gojijo ga — vendar mislijo, da se bo dobiček iz leta v leto večal samo z dviganjem cen, ne pa z dviganjem pridelka na hektar,« je rekel upravnik šmarske zadruge.

»Slišala sem, da so bile minula leta težave z odkupom. Kako je letos s to stvarjo?« sem vprašala upravnika.

Starinska cerkvica svetega Roka nad Smarjami. Do nje pelje strma pot, ob kateri so kapelice s starinskimi kipi velike umetniške vrednosti

»Letos smo ga odkupovali po 400 in 420 (drobnoplodnega) dinarjev kilogram (na hektar ga je mogoče v res dobrih pogojih pridelati do 8000 kg). Odkupili smo vsega. Imamo lastno predelovalnico Sadosok, pa tudi za izvoz je šel.« Le to je še povedal, da so se ljudje motili, ko so mislili, da ribez ni potrebno skrbno obdelovati, če hočeš, da dá pridelek.

Zadruga ima v Pristavi velik (okrog 50 hektarov) nasad nizkega drevja, ki daje res lep pridelek. Tudi kmetje veliko pridelajo — posebno letos je bilo sadje polno, da so se najboljše veje lomile. Toda poznam primer, ko je kmet peljal dva voza jabolk — pa je pripeljal do odkupnega mesta tako obtolčeno, da je en voz lahko stresel pod kap, drugega so mu pa vzeli za najslabše.

»Tudi mleko odkupujemo — od vseh kmetov, ki zadostijo pogojem. Samo — dostaviti ga je treba.« To je pogoj, ki ga je kaj težko izpolniti. Predeli okrog Rudnice, Boča ali Donačke gore nimajo niti zbirališča. Saj niti ni potrebno, ker ljudje ne morejo tako daleč nositi mleka.

»Letos je tod bila spet suša. Otave ni. Kmetje se bojijo, s čim bodo prerediti živad — odkupujete je pa ne.«

»Tod so vsi prepričani, da morajo krmiti samo s travo. Močnih krmil tako rekoč ne uporabljajo. Kot so njive skrbno obdelane in pognojene — tako so travniki zapuščeni. In zdaj bi prodajali v svojo škodo!«

Lepa misel. Toda denarja je premalo, da bi kmetje kupovali še močna krmila. Cena za odkupno živino je tod občutno nižja kot drugod. Živina, sadje in nekaj vina pa je poleg ribeza ter tu in tam kaj malega hmelja vse, kar je za prodajo.

Daleč je do mest

Če splezaš na griček svetega Roka nad Šmarjami, se ti odpre razgled tja do Boča in do Pohorja na eno stran, na drugo pa do Bohorja. Vmes pa grički, na njih cerkvice in razvaline gradov. Kako da tod ni tujih turistov ali domačih izletnikov, ko je tako lepo? O, saj prihajajo romarji k svetemu Roku. Ustavljajo se pred kapelicami križevega pota, da pomolijo. Koliko vidijo izredno lepoto in vrednost starinskega kiparstva in slikarstva, se ne ve.

bomo laže razumeli, zakaj je ta predel skoraj neznan.

»Tod blizu je Kunčperški grad, Cesar-grad, Oreški grad — pa skoraj nihče zanje ne ve,« je ogorčeno našteval Jože Poljšak, ravnatelj v Bistrici ob Sotli. Svoj grad ima tudi Podčetrtek, Žusem ima razvaline in v Pilštajnu je še kos starega obzidja. Znamenite Olimje z eno najstarejših lekarn so v tem predelu — in moderne atomske toplice, ki bodo kljub negotovim učinkom morda vendarle pripomogle vsaj do ene asfaltno ceste.

»Pravijo, da je že podpisanih 580 milijonov za glavno cesto,« je rekla upraviteljica v Pristavi. »Celje in Zagreb se nam bosta približala — kot če zamahneš s čarovno palico.«

Če bi bil spet mlad

Ustavila sem se pri hiši Ivana Straška na Brecljevem. Leta 1947 je tod zasvetila elektrika, cesto pa so si vaščani — predvsem 7 hiš — potegnili sami. Letos jo imajo prvo leto — zdaj pride do sem traktor, tudi zdravnik in živinozdravnik prideta.

»Radi bi priključili še Jazbine, Dragomelo in Dol,« pravi Ivan Strašek, ki je vodja vsega tega dela. »Čez 700 m³ kamena smo nakopali in vse z živino zvozili — šteje se okrog 500 udarniških voženj. Štefan Čuješ je dal kamenje, na njegovem svetu smo ga skopali. Občina je dala buldozer pa 400.000 dinarjev za vse, kar je treba kupiti. Zdaj bi bilo nujno cesto nasuti...«

Gledala sem lepo urejeno kmečko hišo, v kateri je starinska krušna peč, pa nov šivalni stroj in televizor. Vse je čisto in sveže prepleskano. Tudi vrata v hlev in delavnico, kjer Strašek sam izdeluje sode, pa popravlja orodje in kmečko leseno posodo, so prepleskana. Živina v hlevu je rejena in napajališče s pipo je čisto. Okrog hiše se veje dobesedno šibijo od sadja. V velik čebelnjak letajo čebele. Povsod je red — pa tudi uspeh. Zato sem tvegala vprašanje:

»Če bi bil spet mladi — bi ostali kmet na tej zemlji?«

Strašek se je malce utrujeno oprl z roko ob mizo in njegove žive, skoraj ostre oči so se umaknile. Potem je rekel: »Bi. Rodil sem se v kajži, kjer je bilo pol hektara zemlje in nas pet bratov. Dvanajst

let sem delal v tovarni, potem sem se priženil sem. Tu je 9 ha zemlje, od tega 4 ha orne. Z ženo gospodariva tu že 26 let. Toliko je bilo trpljenja — a zemlja je kot bi bila živa. Rad jo ima človek, kadar seje in kadar žanje.«

»Ko sva prevzela, nisva imela drugega kot posteljo in mizo,« je rekla žena.

»In česa sta se najprej lotila?«

»Prvo je za kmeta v naših krajih — sadje. Nasadila sva jabolk, hrušk in sliv, da bo čez leta kaj pobrati. Pred leti sva poskusila tudi z nizkimi nasadi, a to bi moralo biti ograjeno, drugače divjad vse uniči. Zdaj škropimo dvakrat letno — kadar bo cesta posuta, bo tudi gotovo, da pride sadje lepo na trg.«

»Poleg sadja — kaj še prinese denar v hišo?«

»Živina. Ko sva prevzela, sva imela dve glavi — zdaj jih imamo redno osem. Mlekaric se ne izplača rediti, ker ne moremo spravljati mleka. Redimo bikce in telice za zakol.«

Tri otroke imata. Hčerka se je poročila, sinova sta pri vojakih. Eden je inženir agronomije, drugi pa bo menda prevzel doma. Vendar Straškova zdaj nista sama: vzela sta v rejo dva fantiča, ki pomagata delati, in se dobro počutita v urejenem domu.

Odšla sem po cesti narejeni iz grobega kamna. Kadar bo posuta s finim peskom, bo tod mnogo ljudi. In kadar bodo tudi po drugih gričih Kozjanskega speljane ceste, se bodo turisti, kot je že navada, vzhičeno čudili: »Kako je tod lepo!« In po teh vaseh bodo ostajali doma kmetijski tehniki in svoje znanje vložili v domačo zemljo. To ni pravljica iz zamejstva: v Bistrici ob Sotli je 6 gospodarjev, ki imajo srednjo kmetijsko šolo, kakšnih 7 pa še predvojno šolo na Grmu pri Novem mestu. Toča — od tam je možno odpeljati pridelke v Zagreb in še dlje po gladkih cestah.

Straškova družina z Brecljevega (prva slika zgoraj). Starinska, s slamo krita hiša, obdana z gozdom sadnega drevja, kakršnih je še dosti na Kozjanskem. V njej je poleti hladno, pozimi toplo — vendar elektrika in druge zahteve ter pridobitve novega časa kličejo po spremembah (druga zgoraj). Modernizacija z večjimi okni in opeko na strehi si utira pot. V tej hiši je doma mladi smarski slikar Stane Jagodič

Sicer pa tega ne vidi niti kulturni svet občine. Tako ali podobno je tudi po drugih krajih tod okrog. Sedanji turisti se večinoma vozijo, ceste tod pa so redko speljane. Če pomislimo, da so še danes lepe vase, do katerih sploh ne pelje cesta,

RAZTRGANA VIŠNJA GORA

Lado Zupančič

Tiha in osamljena leži Višnja gora sredi dolenskega gričevja, le dober streljaj oddaljena od avtoceste Ljubljana—Zagreb. Kot utrujena starka, ki ždi za zapečkom tople kmečke peči, se mestece stiska na vzpetini pod pobočjem Valburge, na katerem so razvaline Starega gradu ali Turna, nekoč neomejenega gospodarja doline.

Čeprav je Višnja gora oddaljena od Ljubljane le slabih 28 km, je v celoti ohranila staro srednjeveško podobo izpred tristo in več let. Ohranjenih je tudi še polno zgodovinskih spomenikov, ki govorijo o nekdanjem pestrem življenju domačinov, ki so se — odkar je cesar Friderik III. leta 1478 povzdignil nekdanji trg v mesto — vsi po vrsti ponosno imenovali višnjegorski gospodje.

Kdor obiše Višnjo goro, ne more ravnodušno mimo vseh spomenikov daljne preteklosti. Kraj je bil obljuden že v rimski dobi, na mestu sedanje Višnje gore pa je stala rimska naselbina Magniana. Kasneje se je zaradi ugodne lege tu razvilo pomembno trgovsko in obrtniško središče, v katerem so prebivalci živeli le od rokodelstva in obrti. Zaradi neprestanih turških napadov se je po letu 1478 mestece obdalo z obzidjem, ki je obenem tudi v večji meri ločilo meščane od okoliških kmetov.

Z dograditvijo dolenske železnice in razvojem avtomobilske industrije je Višnja gora povsem izgubila na gospodarskem pomenu, tako da predstavlja sedaj pravzaprav le še spomenik slavne preteklosti srednjega veka.

Vredno si je v mestecu ogledati vse te zanimivosti. Ohranjena je še najstarejša hiša v mestu, ki ji domačini pravijo Čandek in je bila prvotno grajska konjušnica, kasneje pa so jo preuredili v stanovanja. Ob vznožju mesteca je lep pogled na pročelja hišic, ki so morala ob turških napadih odbiti pravicete roje kamenja in puščic. Ni si težko predstavljati strah in zagrizeno borbo domačinov, ki so branili svojo svobodo. Slavolok njihovega zmagoslavja predstavlja še delno ohranjeno obzidje, ki je varovalo mestece pred napadi sovražnikov. Sredi obzidja, ki se imenuje Cvingar, je ponosno kraljeval utrjeni stolp »Pulfrturn«, iz katerega so na divje napadalce sipali ognjemete kamenja, tekoče smole, vrele vode in vsega, kar je pač prišlo prestrašenim oblegancem v roke. Iz takratnih časov je ohranjen še turški vodnjak »Konj-

šček«, kjer so drzni Otomani napajali utrujene konje, ko so se vračali iz roparskih pohodov. Tu je še lep Valvasorjev vodnjak, nad mestecem pa so še vidni ostanki Starega gradu. Še včeraj je lovski rog oblastnega graščaka pozival prebivalce na obvezno tlakò, danes pa se pod gradom svobodno sprehajajo dekleta v mini-krilih.

Ker mladi rod v mestecu nima pravzaprav nobenih pogojev za delo, hiti za novim življenjem v mesta in le še peščica posameznikov se trdovratno spopada z borno zemljo, ki daje komaj dovolj pridelka za obstoj. Stari prebivalci, ki so v mestecu ostali, so vseeno zelo ponosni na svoj kraj, ki sodi med najstarejša slovenska mesta, v pogovoru pa zelo radi in s ponosom omenjajo svoje prednike, ki so nekdanji Višnji gori ponesli sloves po celotni Vojvodini Kranjski. Svojevrstne odločitve mestnih mož so bile povod za številne zbadljivke na račun raztrgane Višnje gore, kakor jo rad omenja slovenski pisatelj Josip Jurčič. Znaná je kozlovska sodba, na kateri so grešnega kozla, ki je zašel v sosedov zeljnik, kaznovali tako, da so naštelí več udarcev po njegovi sencí... Mnogo neupravičenega pomeha je prišlo tudi cehovsko znamenje in grb mesta: polž priklenjen na zlato verižico. Bojda so se nekoč mestni možje sprli, medtem pa jim je polž ušel. Od takrat dalje je vedno priklenjen, da se to ne bi ponovilo.

Redkokatero mestece nosi tako viden pečat preteklosti, kot ravno Višnja gora, zato so se prebivalci odločili, da to čimbolje izkoristijo. Pred dobrim letom ali več so se pričeli aktivno ukvarjati s turizmom. Uredili so več tujskih sob (cena od 10 do 12 N din za prenočitev), obnovili 33 let stari plavalni bazen, ki je edini med Ljubljano in Novim mestom, poleg pa so odprli nov avto-camp, ki lahko sprejme tudi 500 avtomobilov. Kamp ima urejene sanitarije s tekočo vodo in elektriko, taksa pa je v letošnjem letu znašala za avto 1 in za šotor 3 N din.

Tudi ostali prebivalci, ki ne sodelujejo pri turističnem prizadevanju, so pokazali dovolj razumevanja za novo dejavnost, od katere si, po pravici povedano, prav veliko obetajo. Turistov, ki prihajajo v Višnjo goro, je vedno več, zanimivo pa je, da so to v večini tuji turisti in naši izseljenci.

Pogled na Višnjo goro s starega gradu

Središče Višnje gore z Valvasorjevim spomenikom.
Foto: Rado Vouk

Petnajsti Slovenski izseljenski koledar

V novembru je iz Ljubljane odpotoval k vam novi Slovenski izseljenski koledar. Vsepovsod po svetu so razpeljane njegove poti. Tisti, ki ne žive predaleč, so se že srečali z njim, ostali pa se bodo v prihodnjih dneh ali tednih. Ob novoletnih praznikih bo prav gotovo v vseh domovih, kjer žive njegovi naročniki. Želja uredništva in vseh pri matici je, da bi bil prav ob teh veselih, prijetnih praznikih, ko se doma zbere vsa družina, ko od vsepovsod prihajajo dobri prijatelji, da zažele sreče v novem letu, med njimi tudi Slovenski izseljenski koledar, da vam zaželi sreče v novem letu in vam prinese topel pozdrav domače dežele.

Letošnji koledar je jubilent. Svoj petnajsti rojstni dan praznuje. Desetletje in pol, to ni kar tako. To je petnajst zajetnih knjig, petnajst zbornikov. Če bi govorili samo s številkami, naj povemo: brez koledarskega dela je v vsakem od teh blizu osemdeset sestavkov: reportaž, člankov, pesmi in nad dvesto slik. V petnajstih letih je to nad tri tisoč slik in tisočdvesto sestavkov. Lepe številke. In še to naj omenimo mimogrede: v Sloveniji izide vsako leto veliko koledarjev; že vrsto let je med vsemi najlepši, pa tudi najtehtnejši Slovenski izseljenski koledar. To priznanje so mu dali v številnih časopisnih ocenah.

Prepričani smo, da vas bo tudi jubilent, Slovenski izseljenski koledar za leto 1968 navdušil. Prinesel vam bo veliko veselja, razvedrila in vam obudil spomine na domačo deželo, o kateri vam bo spet povedal veliko novega. S ponosnim zadoščenjem boste brali zgodovinske članke, ki govore o delu in življenju naših izseljencev v raznih delih sveta.

Ne mislimo se tu podrobneje ustavljati ob njegovi vsebini, saj jo boste dodobra spoznali, ko koledar sami preberete. Na naslovni strani vas letos pozdravlja lepa barvna podoba našega starega mesteca Kamnika. O Kamniku in vsem kamniškem področju tja do Domžal, vam pripoveduje tudi obširna reportaža, ki vas seznanja zlasti z današnjim gospodarskim razvojem

teh krajev, kar bo nedvomno še posebej zanimivo za tiste rojake — in teh ni malo — ki so iz teh krajev doma. Koledarski del, ki je vselej nekaj posebej lepega, nam prinaša spet kratke življenjepise slovenskih književnikov, z ilustracijami pa ga je tudi to pot opremil akademski slikar Marjan Tržar. Življenjepisi naših književnikov so objavljeni tudi v angleškem prevodu.

Posebno vrednost vsakemu letniku Slovenskega izseljenskega koledarja dajejo nedvomno prispevki iz zgodovine naših izseljencev. Tudi letošnji v tem ni izjema. Članke, s katerimi so prispevali lep delež k zgodovini slovenskega izseljenstva, je v novem koledarju prispevalo trinajst avtorjev. Vsebinsko so ti članki posegli med naše izseljence v Francijo, Egipt, Argentino, Urugvaj, Kanado, Novo Zelandijo ter v ZDA v Cleveland, Pittsburgh, Ely, Strabane, Libray, Fontano itd. Med avtorji so naslednji vidni rojaki iz tujine: Anton Škruba iz Francije, Leon Fister iz Kanade in Anton Prijon iz Argentine ter iz ZDA: Frank Česen, Elsie Culkar, Louis Kaferle, Peter Elisch, Janko N. Rogelj, Frank Rupert, Anton Shular, Mary Skerlong, Fred A. Vider, Mario Pilepich in Nick Triller.

Naj vam prinese naš jubilent — Slovenski izseljenski koledar za leto 1968 s svojimi članki, reportažami, zgodbami in lepimi slikami veliko veselja in prijetnega razvedrila!

Tudi zimski turizem s tujimi gosti

Zimski turizem je bil doslej pri nas vse prepogosto enačen z domačim turizmom, zadnje čase pa kaže, da bomo tudi v tej veji turizma prišli prek domačih meja. Letošnjo jesen je bilo namreč opazno precejšnje zanimanje tujih potovalnih agencij za zimski turizem v Jugoslaviji, predvsem v Sloveniji.

Zanimiva je akcija zahodnonemške trgovinske hiše Neckermann, ki je vložila znatna sredstva za propagando Kranjske gore, Bohinja in Bleda. Neckermann želi namreč organizirati več potovanj za svoje goste v omenjene kraje, od česar si vsakakor obeta tudi določen zaslužek. Če bo akcija uspela, potem bi se zgodilo prvič, da bi potovali Nemci v večjem številu v

Na Mostu na Soči so sredi septembra odkrili spominsko ploščo lani umrlemu slovenskemu pisatelju Ivanu Preglju. Ploščo je odkril pisatelj France Bevč. O življenjski, umetniški poti Ivana Preglja je govoril domačin, pisatelj Saša Vuga. Med drugim je predlagal, naj bi zaslužnemu umetniku čimprej postavili dostojen spomenik

Jugoslavijo tudi na zimske počitnice in ne samo na poletne kakor doslej.

Kranjska gora, Bohinj in Bled se pojavljajo v razmeroma obsežnih programih tudi pri drugih inozemskih potovalnih agencijah. Iz Nizozemske nameravata agenciji Hotelplan in NRV organizirati tako imenovano verigo čarterskih poletov v Slovenijo. Na Švedskem je izdelan obsežen program Jugotours, ki namerava organizirati kontinuirana potovanja vso zimo. V Italiji ni posebno velikega zanimanja za naša zimskošportna letovišča; večje zanimanje je za lovni turizem. Francozi se še najbolj zanimajo za Bohinj, Avstrijci pa za Pohorje.

Zanimivo je, da je začel v inozemstvo pčlagoma prodirati tudi glas o naših zdraviliščih. Tako se na primer Avstrijci ne zanimajo samo za Radence in Rogaško Slatino, ki ju poznajo že od prej, pač pa tudi za Dobrno. Švedi nameravajo letos poslati paciente tudi v Čateške Toplice.

Iz posameznih turističnih krajev prihajajo poročila, da imajo za zimsko sezono vse več rezervacij. Na splošno prevladuje upanje, da bo letošnja zimska sezona najugodnejša od vseh dosedanjih. Marsikaj pa je seveda odvisno od ugodnih vremenskih razmer ali drugače povedano od debele snežne odeje.

V oktobru je obiskal urad Slovenske izseljenske matice tajnik jugoslovanskega društva »Bratstvo« iz Urugvaja Peter Kurtič z družino. Pripovedoval je o življenju jugoslovanskih izseljencev v tej južnoameriški deželi, o delu svojega društva, ki zadnje čase vse bolj razvija svojo dejavnost, in še o marsičem. Njegov članek o delu društva »Bratstvo« bomo objavili v naslednji številki Rodne grude. Foto: Edo Selhaus

Slika spodaj: z beograjskega sejma »Moda v svetu«.

Za naše delavce na Švedskem

Prve dni novembra se je mudil v Jugoslaviji kot gost zveznega izvršnega sveta švedski minister za socialna vprašanja Sven Aspling. Ob odhodu iz Jugoslavije je izjavil, da je sprejemanje jugoslovanskih delavcev, ki prihajajo na Švedsko na delo, zdaj veliko bolje urejeno, kot je bilo pred leti.

Zdaj je zaposlenih na Švedskem kakih 20.000 Jugoslovancev, ko so se že vključili v švedski trg delovne sile, na katerem jih

zelo cenijo. Švedski minister je rekel, da je prepričan, da so tudi člani njihovih družin zadovoljni z razmerami, v katerih žive in delajo.

Glede možnosti za novo zaposlovanje jugoslovanskih delavcev v tej deželi je minister Aspling izjavil, da je zdaj težko reči kaj bolj določenega o neposrednih potrebah švedskega gospodarstva po tuji delovni sili. Verjetno pa je, da bo imelo švedsko gospodarstvo v doglednem času potrebe po zaposlitvi delavcev iz drugih dežel, in sicer raznih poklicev. Sicer pa gre zaposlovanje jugoslovanskih delavcev na Švedskem na podlagi obstoječega sporazuma med obema deželama v redu svoj pot.

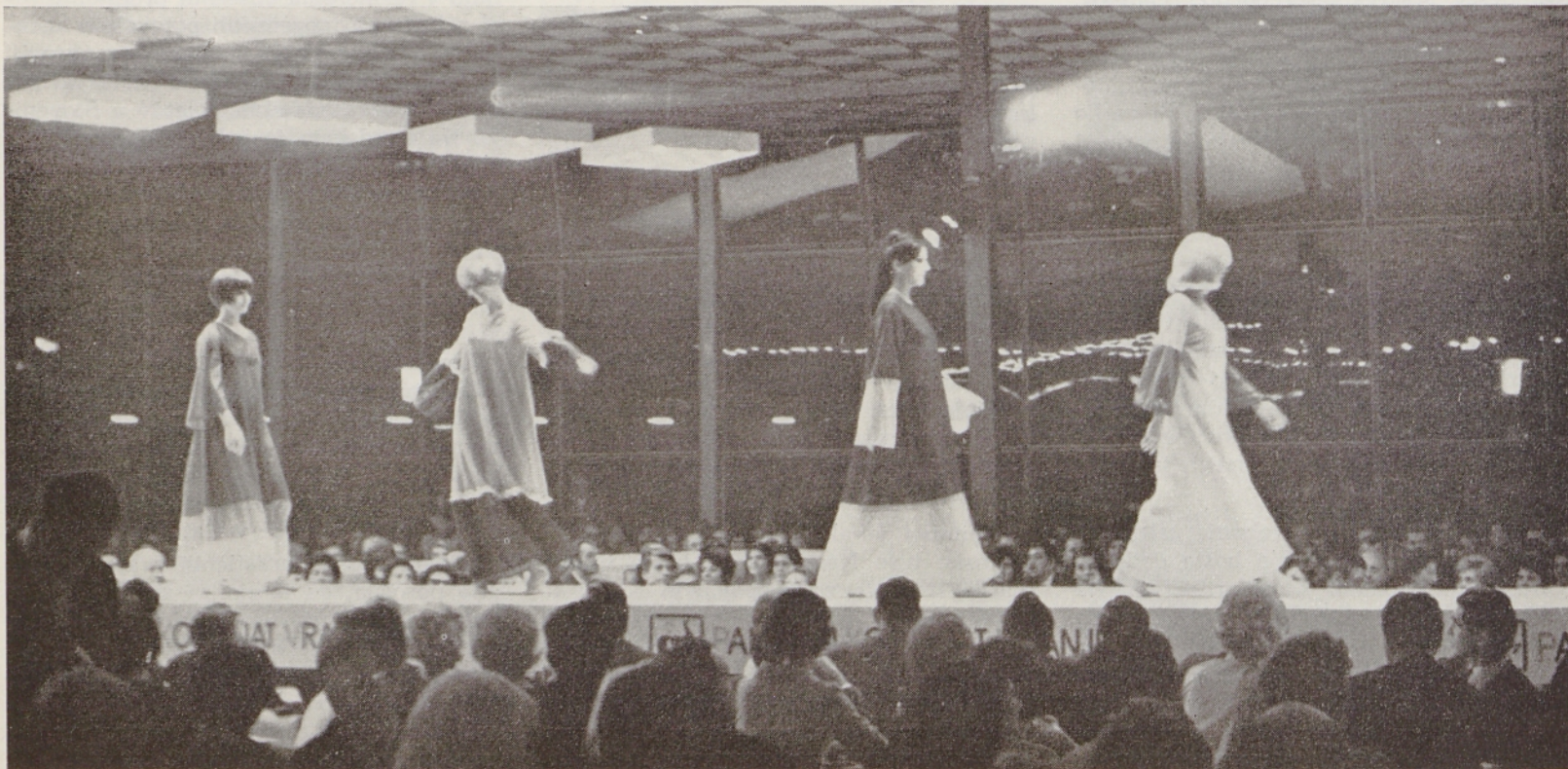
Minister Aspling je potem rekel, da so na sestanku v Beogradu obravnavali tudi vprašanje morebitne sklenitve konvencije o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Švedsko, toda samo z načelnega stališča. Mislim, da bomo imeli priložnost to vprašanje urediti pozneje na sestanku izvedencev, je rekel Aspling. Ob tej priliki je tudi izrazil zadovoljstvo, da se je med obiskom v Jugoslaviji sestel z uglednimi

predstavniki našega javnega in političnega življenja. Na letališče ga je posremil predsednik zveznega sveta za delo Anton Polajnar in drugi. Navzoča pa je bila tudi veleposlanica Švedske v Jugoslaviji ga. Agda Rössel.

Na mednarodnem sejmu v Beogradu »Moda v svetu«

Na letošnjem osmem mednarodnem sejmu »Moda v svetu«, ki je bil odprt konec oktobra v Beogradu, so imela precejšen uspeh tudi podjetja iz Slovenije. Najbolj se je izkazalo podjetje »Ciciban-Miren«, ki je pobralo dve zlati odličji. Tudi pri pleteninah že zmerom prednjačijo tri podjetja iz Slovenije: »Almira«, »Angora« in »Rašica«. Najbolj modna, sveža in pogumna je »Almira« iz Radovljice, ki ji izvirne in pozornost vzbujajoče modele ustvarja Saša Zrimčeva. Solidne, uporabne modele je pokazala »Angora«, prav tako vabljeni in lepi pa so modeli »Rašice«.

Najlepši nedrčki in pasovi so delo »Lisice« iz Sevnice, najboljške moške srajce pa je razstavila zagrebška »DTR«.

Tudi konfekcija je na tej razstavi pokazala lep napredek. Vabljivi modeli kostimov, prehodnih, zimskih in dežnih plaščev nam kažejo, da njih ustvarjalci poznajo modo v svetu. Bili so radodarni z modnimi šivi, kovinskimi zaponkami in z aktualnim »military look«.

Tisti izbirčnejši, ki se nočejo zadovoljiti z oblačili iz konfekcije, bodo izbirali med metriskim blagom, pri katerem spet prednjačijo izdelki slovenskih tovarn »Tekstine« iz Ajdovščine, »Sukna« iz Zapuž in »Svile« iz Maribora.

Posebnost letošnje »Mode v svetu« so bile modne revije, na katerih so najbrhkejša dekleta razkazovala najlepše modele. Veliko pozornost so vzbudili posebno modeli z nadihom naše narodne folklore.

V nesreči niso ostali sami

Makedonijo je spet prizadel katastrofalni potres. 30. novembra se je zemlja pod mestom Debar, blizu albanske meje stresla. Mesto je skoraj popolnoma uničeno, tako da so se morali prebivalci preseliti pod šotore in včasne barake. Le temu, da so bile hiše v Debru zgrajene iz lažjega materiala, in da so se prebivalci že ob prvih, lažjih potresnih sunkih pravočasno umaknili, je pripisati, da ni bilo več smrtnih žrtev. Potres v Debru je zahteval šest smrtnih žrtev.

Prebivalci iz vse Jugoslavije, mednarodni Rdeči križ in nekatere tuje države so takoj ponudile pomoč v šotorih, živilih in podobnem, tako da so že prve dni po katastrofi prebivalce začasno zaščitili pred najhujšim mrazom. Izvršni svet Makedonije meni, da lahko vso skrb za reševanje problemov prevzame nase republika Makedonija. Predlagajo tudi, naj bi prebivalcem potresnega območja omogočili najemanje namenskih posojil pod ugodnimi pogoji, predvsem za popravilo stanovanjskih in delovnih prostorov. Socialno ogroženim občanom pa bodo pri tem pomagali še z denarjem, ki jim ga ne bo treba vrniti. Izvršni svet meni, da bi bilo treba Debar čimpej obnoviti.

Iz tujine so med prvimi priskočili na pomoč avstrijski Rdeči križ s 100.000 šilingi, katoliška mednarodna organizacija za pomoč iz Vatikana pa je poslala v Debar 10.000 odej. Odeje in oblačila je po-

slal tudi bolgarski Rdeči križ, pomoč je ponudil Rdeči križ Nemške demokratične republike. Vse jugoslovanske republike so takoj nakazale pomoč v denarju in materialu.

Z žičnico na Sveto goro

Vsakdo, ki se je kdaj mudil v Novi Gorici, je gotovo videl hrib, ki se dviga na severni strani mesta, 683 metrov visoko Sveto goro, cilj mnogih romarjev z Goriške in iz Furlanije. Že v šestnajstem stoletju sta bila na vrhu zgrajena samostan in bazilika, ki ju je vihra prve svetovne vojne porušila. Leta 1927 so objekta obnovili, deset let kasneje je avtotransportno podjetje »Ribi« zgradilo nihalno gondolsko žičnico, ki je bila za takratne čase prava turistična atrakcija. Premagovala je 580 metrov višinske razlike do vrha, od koder je lep razgled na Alpe, Goriška Brda, Vipavsko dolino, Furlanijo in Kras, v lepem vremenu pa celo tja do Gradeža na italijanski obali.

Med drugo svetovno vojno je bila žičnica demontirana, obe postaji pa močno porušeni.

Kmalu po končani vojni so začeli razmišljati, da bi ta objekt obnovili in dali turistom, ki iz srednje Evrope potujejo proti Jadranu, možnost, da se brez napore povzpno do vrha in se razgledajo po Goriškem. Za investicijo se je odločilo podjetje Avtopromet iz Nove Gorice, ki bo tudi razširilo že obstoječi gostinski objekt na vrhu. V letih 1965/66 so pripravili načrte za moderno nihalno gondolsko žičnico, letos pa so že pričeli z deli. Dela izvajajo SGP iz Gorice in italijanska tovarna Ceretti e Tanfani iz Milana, ki bo izdelala in montirala ves strojni del žičnice.

Nova žičnica bo grajena skoraj po isti trasi kot predvojna, le spodnja postaja je premaknjena za stopetdeset metrov, ker so to narekovali pogoji za izgradnjo parkirnega prostora s kapaciteto 500 vozil.

Kljub visokim investicijskim stroškom, 650 milijonov S dinarjev, bo prevoz na tej žičnici cenejši kot na ostalih. Investitor predvideva, da bo žičnica v enem letu prepeljala od 100 do 150 tisoč potnikov. Trenutno še ne vedo točnega datuma, kdaj bodo dela končana, vendar upajo, da bo to julija leta 1968.

Janez Zrnec

Miro Cerar med vajo na konju z ročaji

NISO SE VRNILI PRAZNIH ROK

**Pet kolsja jugoslovanskih športnikov
na »small olimpiadi« —
kako pa bo čez eno leto?**

Jugoslovanski športniki, ki so se udeležili predolimpijskih iger oziroma »male olimpiade«, kot jih imenujejo nekateri, so po več kot enomesečni odsotnosti spet doma. Niso se vrnili praznih rok iz glavnega mesta Mehike. Nasprotno! Vrnili so se s petimi kolajnami: tremi zlatimi in dvema srebrnima. To pa ni malo, če upoštevamo, da je bilo na predolimpijskih boriliščih le 16 jugoslovanskih športnikov, in sicer: dva telovadca (Miro Cerar in Janez Brodnik), atletinja (Vera Nikolić), dva rokoborca (Boško Marinko in Stevan Horvat) in enajst članov vaterpolskega moštva.

Kdo vse je torej priboril sebi in Jugoslaviji kolajno? Razen enega — vsi, toda osvojili so jih v vseh disciplinah, v katerih so nastopali: Cerar je osvojil zlato na konju z ročaji v gimnastiki, Vera Nikolić je prav tako prejela zlato kolajno za prvo mesto v teku na 800 m (atletika), Marinko si je priboril zlato odličje za zmago v mušji kategoriji (rokoborba), Horvat srebrno kolajno za osvojitev drugega mesta v velterski kategoriji (rokoborba), vaterpolska reprezentanca pa je prejela srebrno kolajno (pripasti pa bi ji morala po novih olimpijskih pravilih celo zlata). Praznih rok je ostal torej samo telovadec Janez Brodnik. Toda, motijo se tisti, ki menijo — in teh žal tudi pri nas ni malo — da doseže velik uspeh samo tisti, ki se lahko postavijo s kolajno. Janez Brodnik je bil na primer v gimnastičnem dvanajsterboju (6 obveznih in 6 poljubnih vaj) petnajsti.

Bleščan, ki sicer trenira v Ljubljani, je s to uvrstitvijo dosegel svoj največji uspeh. To pa je bil uspeh tudi za jugoslovanske barve. Pred Brodnika se je namreč uvrstilo samo po šest japonskih in sovjetskih telovadcev (ti pa so skupaj s Cerarjem najboljši na svetu), pa Cerar in Italijan Cimnaghi. Brodnik je za seboj pustil še 35 telovadcev, od katerih jih ima večina boljše pogoje za vadbo kakor pa on, Cerar in ostali jugoslovanski reprezentanti v tej športni zvrsti.

Razumljivo je, da so kolajne najvišja priznanja za najboljše dosežke. Vendar je tudi merjenje oziroma tehtanje uspehov s kolajnami relativno. Cerar je na primer v gimnastičnem dvanajsterboju osvojil četrto mesto. Pred njim so bili samo Rus Diamidov (zlata kolajna) ter Japonca Nakajama in Endo. Takšen uspeh — 4. mesto med svetovno elito — je Cerar dosegel samo še lani na svetovnem prvenstvu v Dortmundu. V takšnem primeru je torej četrto mesto morda več vredno kot kolajna na enem samem orodju. Vendar le ne smemo prezreti dejstva, da je Cerar svetovni prvak na konju in da je sloves najboljšega na svetu na tem orodju potrdil tudi na predolimpijskih igrah.

Nadvse zanimivo je bilo poslušati Cerarjevo pripovedovanje o njegovih vtisih iz Mehike. »Dobro sem se počutil na predolimpijskih igrah,« je dejal, ko smo ga takoj naslednji dan obiskali na njegovem domu. »Mehiški organizatorji olimpijskih iger, ki bodo čez eno leto, so se zelo trudili in se izkazali kot dobri organizatorji že zdaj na predolimpijskih igrah. Prilagoditev na razredčen višinski zrak (Mexico leži 2800 m nad morjem) terja res vsaj dva tedna aklimatizacije, vendar ni takšen problem, kot ga nekateri napihujejo. Le tekačem, zlasti tistim na dolgih progah, povzroča redek zrak precejšnje težave.« Tako je dejal Cerar, ki nas je lepo sprejel na domu, in seveda tudi njegova žena Zdenka. Bilo je opoldne na vseh mrtvih dan, Miro pa se je vrnil iz Mehike šele prejšnji večer. Bil je silno utrujen, toda žarek je od sreče, ko je imel spet v naročju svojega štiriletnega sinka. Le-ta se kar ni mogel ločiti od pištole, ki mu jo je prinesel očka. »Kaj hočete, fant je, želel si jo je...« je dejal Cerar, ki je imel pred tremi dnevi rojstni dan. 28. oktobra je namreč

svetovni prvak na konju zajezdil v 29. leto. »To je bil njegov tretji rojstni dan zapored, ko ga ni bilo doma,« je vzdihnila žena Zdenka, ki te dni vsa srečna pričakuje tretjega otroka. (Čisto tiho se spominimo, da je Miru in Zdenki drugi otrok-sinček umrl).

Toda prepustimo Cerarjeve njihovi družinski sreči in jim jo zaželimo še več.

Predolimpijske igre so torej jugoslovanski športniki uspešno prestali in nedvomno jih bo to spodbujalo k še večjim prizadevanjem pri nadaljnjih pripravah za olimpijske igre. Kaj lahko pričakujejo v Mehiki čez eno leto? Upoštevati je treba, da bo takrat, ko bo šlo za prave olimpijske kolajne v mnogih športih konkurenca še mnogo hujša. To velja zlasti za atletiko. Vera Nikolić iz malega srbskega mesta Čuprije ob Moravi bo morala dati še več od sebe, če bo hotela osvojiti vsaj bronasto kolajno. Cerar bo imel proti sebi skoraj iste tekmece, v pomoč pa mu bo to, ker ne bo nastopil sam z Brodnikom ampak bo tam vsa naša vrsta, ki je lani na svetovnem prvenstvu osvojila 7. mesto. Rokoborci bodo tudi imeli opraviti z enakimi nasprotniki, kakor prejšnji mesec. To velja tudi za vaterpoliste. Ni izključeno, da ne bi kakšne kolajne ali večjega uspeha dosegli tudi boksarji in veslači, pa tudi 18-letna splitska plavalka Zdenka Gašparac se lahko uvrsti v finale, to je med prvo šesterico v hrbtnem plavanju.

Še je nekaj športnikov, ki se lahko visoko uvrste na olimpijskih igrah, toda bolje je, da smo skromni, sicer se lahko zgodi, da bomo razočarani.

Dušan Kuret

Where There are no Roads — Kozjansko

If you look at the map of the Slovene country called Kozjansko, you will see gentle hills with valleys and brooks and roads marked in brown and yellow. There is only one road that is marked in red. This is the road which goes from Celje to Rogaška Slatina but it is an old road gravelled, with many slopes and many holes.

The report tells us about the people of this part of Slovenia. The journalist, Neža Maurer presents to us these plain people, small peasants, describes their every day life, their seeking to improve their living standards of the whole Kozjansko country as well.

Pop Songs Conquers the Whole World

English, French, American, Italian, German and other pop songs are heard all over the world. Slovene pop songs unfortunately are not so popular. Still, there are also some which are heard now and again and which brought their authors praise and recognition. There are three song writer names, which always win the first three places: Jure Robežnik, Mojmir Sepe and Jože Privšek. It is difficult to say who is the best composer, as the first prize is not always taken by the same author. In our report we present to you our best composer — Mojmir Sepe, who has composed most Slovene pop songs. Among our pop singers we have chosen the singer Elda Viler, who is most popular one recently and from our pop song text writer, the young writer — Elza Budau.

Little Bouquet of Slovene National Songs on Records

Collaborators of the Ljubljana »Glasbeni narodopisni inštitut« have been putting on record Slovene national songs, the voices of village singers and narrators for a period of years. Out of their rich archives (about 8000 magnetophon records) they sorted out 22 documentary Slovene songs records and put them on an long play record. The richness and the variety of the Slovene song with its origins extending far into the past, is now for the first time being presented in this form. The originality, worth, melodiousness and rhythm of the Slovene song is thus shown in its full greatness. The selection of the songs is taken from very different parts

of our country and is an interesting cross-section, showing the richness of Slovene songs.

The speciality of the record lies in the addition of a documentary text. Every song, every text has its commentary or detailed explanation and sometimes also a short note of the writer himself. The record is not only destined for our experts and enthusiasts but also for foreigners. The accompanying text is translated into German and English.

Three Exhibitions in New York from our Gallery

Three important exhibitions were shown in the Adria Art Gallery, Madison Avenue, New York, which was opened in spring 1967 under the co-operation of the Ljubljana firm, Intertrade and the Moderna Galerija. The exhibition, which took place in May and June successfully introduced contemporary Yugoslav art; it was followed by the exhibition of French and Yugoslav tapestry. Yugoslav art was represented by the works of Janez Bernik, Jagoda Buić, Stojan Čelić, Ivan Kratohvil and Marij Pregelj. The exhibition was unexpectedly much visited and had quite a big financial success.

A special graphic arts, paintings and tapestry exhibition of Janez Bernik's works was opened in Adria Art Gallery in the middle of September. The exhibition and the works of the young artist were also filmed and made into a short colour documentary. There is also an exhibition catalogue, which presents to the visitors a short biography, the comment on the work and a list of the recognitions which the master has previously been awarded.

A School Two Hundred Years Old

Prlekija is the picturesque country lying in the north-east part of Slovenija. In the east its border goes along the river Mura and in the south and west the border goes far into Slovenske gorice and we actually cannot say where its border ends. A special kind of holiday was celebrated in Prlekija this autumn: the 200th anniversary of the school in Videm on the river Ščavnica or simply »pri Juriji«; it is a holiday for the whole of Prlekija, not only for Videm. This important anniversary does not simply commemorate the date of

the foundation of the old school, but tells us the entire history and lively cultural activity and life of the whole Prleško country.

Slovenian Towns

A good third of all Slovene population lives in towns. By the end of the last year Slovenia had two towns with over 100,000 inhabitants, namely Ljubljana with 190,000 and Maribor with 110,000 inhabitants. On the third place is Celje with its 33,000 followed by Kranj with 25,000 inhabitants. Five Slovene towns had over 10,000 inhabitants: Trbovlje 16,500, Jesenice 16,000, Koper 14,000, Nova Gorica 10,900 and Novo mesto 10,000 inhabitants. In the next group were towns like Ptuj (9,400), Murska Sobota (8,400), Izola (8,000), Kočevje (6,700), Idrija (6,100), Škofja Loka (6,500), Kamnik (5,950), Piran (5,800), Postojna (5,400) and Slovenska Bistrica with 5,000 inhabitants.

Some other Slovene towns had the following number of population: Slovenj Gradec 4,700, Bled 4,500, Ilirska Bistrica 3,900, Ajdovščina 3,650, Brežice 3,150, Lendava 2,750 and Tolmin with 2,300 inhabitants.

With Aerial Ropeway to Holy Mountain

To the north of Nova Gorica The Holy Mountain lies 683 m high in the mountains — the aim of many Slovene pilgrims as well as those from the neighbouring Italy. On the mountain is an interesting monastery and basilica, which already existed in the 16th century. Both historical monuments were completely ruined in the I World War. In the year 1927 the both monuments were restored again. Ten years later the Italians built an aerial ropeway to the top of the holy mountain, which was, for this time, a real tourist attraction. The aerial ropeway was something special for that time because it was hung about 580 m high above the ground. During the II World War the aerial ropeway was stopped and taken away again.

Now the firm »Avtopromet« of Nova Gorica decided to rebuild the aerial ropeway to the Holy Mountain. The work is in full swing. The building work will be done by a building firm of Nova Gorica and an Italian factory will elaborate and fix the whole machinery. The new rope way will be rebuilt on the same place as the old one and it will be finished by July 1968.

This is a frequent scene on the bridge spanning the Sava in Belgrade. To relieve congestion another bridge is planned

La chanson à la conquête du monde

Les chansons anglaises, françaises, américaines, italiennes et d'autres encore sont chantées et sifflées dans le monde entier. Les chansons slovènes ne sont malheureusement pas aussi populaires. Nous avons cependant chez nous aussi déjà quelques chansons que nous aimons toujours entendre et qui ont apporté à leurs auteurs louange et reconnaissance. Il y a avant tout trois noms qui, aux festivals de chansons, se rangent toujours aux premières places: Jure Robežnik, Mojmir Sepe et Jože Privšek. Le premier est une fois l'un une fois l'autre et il est difficile de dire lequel est le meilleur d'entre eux. Pour notre reportage nous avons choisi l'un d'entre eux — Mojmir Sepe, qui a peut-être composé le plus de chansons. Parmi les chanteuses, nous en avons choisi une qui, ces derniers temps, obtient des succès considérables — Elda Viler, et parmi les auteurs de textes de chansons, la jeune femme de lettres Elza Buđau.

Là où il n'y a pas de routes — Rožjansko

Si vous regardez la carte de cette région slovène, vous verrez des collines séparées par de petites vallées et des ruisseaux, et des routes marquées en brun ou jaune. Une seule route est rouge — celle qui mène de Celje à Rogaška Slatina, et même celle-ci a deux côtes défoncées et couvertes de gravier.

Le présent reportage parle des gens de cette partie de la Slovénie. La journaliste Neža Maurer s'est plongée dans ces gens simples, de petits paysans, et a décrit leur vie quotidienne, leurs aspirations à l'amélioration de leur propre niveau de vie et aussi leurs efforts pour le progrès de toute leur contrée à l'écart.

Une école qui a deux cents ans

La Prlekija, contrée pittoresque du nord-est de la Slovénie, qui à l'est commence sûrement près de la Mura, mais qui au sud et à l'ouest se perd au milieu des »Slovenske gorice« (Coteaux slovènes) sans véritable frontière, a célébré cet automne une fête toute particulière. En effet, le bicentenaire de l'école de Videm sur la Ščavnica, ou comme l'on dit simplement »pri Jurji«, fut une fête pour toute la Prlekija, car cet honorable anniver-

saire fut bien plus que la seule naissance et l'histoire d'une école. Elle documentait une vive activité culturelle et une ferme volonté de culture de la Prlekija entière.

La Višnja gora déchirée

La Višnja gora gît silencieuse et isolée au milieu des collines de la Basse Carniole, à une bonne portée de fusil seulement de l'autoroute de Ljubljana—Zagreb. Bien qu'elle ne soit qu'à peine à 28 kilomètres de Ljubljana, elle a conservé en entier sa vieille image médiévale d'il y a trois cents ans et plus. Elle garde aussi plein de monuments historiques qui parlent de la vie autrefois bigarrée des gens du pays qui se nommaient tous fièrement les messieurs de Višnja gora.

Lorsqu'il y a quelques années on a fait passer l'autoroute en dehors de Višnja gora, la vie même des gens du pays s'est passablement transformée. Les exclamations des joyeux courtiers qui chaque mercredi se rassemblaient au champ de foire et portaient des toasts à leurs marchés réussis dans les pièces enfumées des auberges du pays, se sont éteintes. La »promenade« de Višnja gora, le cœur et l'âme de la vie urbaine de jadis, est également solitaire. Dans la fraîcheur des soirs d'été s'y rassemblaient les messieurs de Višnja gora pour y bavarder librement des problèmes urbains quotidiens... Le silence de la rue principale n'est plus rompu maintenant çà et là que par les cris exubérants des enfants ou par le

LES NOUVELLES

ronflement essoufflé d'une automobile qui s'est fourvoyée comme par erreur parmi les maisonnettes branlantes de la vieille ville.

Ljubljana a obtenu un centre culturel français

Depuis bien longtemps déjà, à Ljubljana se nouaient des liens étroits entre les cultures slovène et française. Déjà avant la guerre, de nombreux amis et admirateurs de la France et de la culture française à Ljubljana avaient leur club. Après la guerre, leur nombre — surtout parmi les jeunes — s'est fortement accru. Tous les ans, les lycéens préparent des soirées de récitations et de jeux en français, ils assistent à des conférences et se rassemblent en divers cercles.

Cet automne, nous avons obtenu au centre de Ljubljana, dans un local moderne et bien aménagé, un centre culturel français. C'est la première institution étrangère de cette espèce en Slovénie. En présence de représentants de la culture slovène, de l'Université et de hautes personnalités politiques, les nouveaux locaux ont été solennellement inaugurés par l'ambassadeur de France dans notre pays, Monsieur Pierre Francfort. Dans son allocution il dit qu'il était heureux de cette nouvelle preuve de coopération mutuelle qui émane des idées encore vivantes de nos jours, de liberté, égalité et fraternité.

Le centre culturel français recevra d'une manière hospitalière tous ceux qui désirent feuilleter les journaux français, emprunter un livre à la bibliothèque ou visiter le coin aux disques, où ils pourront écouter des récitations françaises, des enregistrements de pièces dramatiques, d'opéras ou de chansons.

Déjà dans les premiers jours après l'inauguration il y a dans le nouveau centre culturel toujours assez de visiteurs, dont les uns viennent voir seulement le bel aménagement de la salle de lecture et les reproductions des oeuvres de Marc Chagall, exposées provisoirement dans le local, et les autres lisent les journaux ou sont en quête d'un livre intéressant.

Le nouveau centre culturel a été placé sous la protection du président du Conseil Municipal de Ljubljana, l'ing. Miha Košak.

Lors de l'inauguration, le secrétaire républicain a la culture et à l'instruction

Tomo Martelanc, parla aussi et constata que le renforcement des liens culturels slovéno-français coïncidait précisément avec l'approfondissement des contacts politiques réciproques. »Paris et la France nous seront maintenant encore plus proches.« dit-il à la fin, exprimant ainsi la pensée de tous.

Par téléphérique sur la Sveta gora

Au côté nord de Nova Gorica, à 683 mètres d'altitude se dresse la Sveta gora (Montagne sainte), but de nombreux pèlerins de Slovénie, et aussi de la Gorizia et du Frioul italiens. Au seizième siècle déjà, on avait érigé au sommet un monastère et une basilique, que le tourbillon de la I^e Guerre mondiale détruisit. En 1927, les constructions furent rénovées et, dix ans plus tard, les Italiens construisirent aussi un téléphérique qui fut à ce moment-là une véritable attraction touristique. Il franchissait 580 mètres entre la station inférieure et la station supérieure. Au cours de la IIe Guerre mondiale, le téléphérique fut démonté.

Maintenant, l'entreprise Avtopromet de Nova Gorica a décidé de construire un nouveau téléphérique. Les travaux sont déjà commencés. Ils sont effectués par une entreprise de construction de Nova Gorica, tandis qu'une usine italienne exécutera et montera toute la partie mécanique. Le nouveau téléphérique suivra le même tracé que l'ancien et l'on espère qu'il sera terminé jusqu'en juillet 1968.

La visite de ces curiosités en vaut la peine

Comme la jeune génération n'a à vrai dire aucune condition pour le travail, elle se hâte donc vers une vie nouvelle dans les villes et seule une poignée de particuliers s'échine encore avec entêtement sur un sol pauvre qui donne à peine assez de récolte pour l'existence. Mais les vieux habitants qui sont restés dans la ville, sont quand même très fiers de leur localité qui fait partie des plus vieilles villes slovènes et, dans leurs conversations, ils aiment beaucoup mentionner leurs ancêtres qui ont porté le renom de l'ancienne Višnja gora dans tout le Duché de Carniole. Les décisions particulières des magistrats donnèrent lieu à de nombreuses railleries au compte de la Višnja gora déchirée, telle que la mentionne l'écrivain slovène Josip

Jurčič. On connaît le jugement du bouc, par lequel on punit un bouc coupable qui s'était fourvoyé dans un champ de choux voisin, en assénant quelques coups à son ombre. Il y eut beaucoup de moqueries injustifiées à cause du signe des corporations et des armes de la ville: un escargot attaché à une chaînette dorée. Il paraît que les magistrats s'étaient un jour pris de querelle et l'escargot s'était enfui. A partir de ce moment-là, il est toujours enchaîné, pour que cela ne se renouvelle pas.

Il y a une bonne année, on commença aussi à s'occuper activement de tourisme. On aménagea plusieurs chambres de voyageurs, on restaura la piscine, ouvrant à côté un autocamp, qui peut recevoir jusqu'à 500 voitures. Il y a de plus de touristes à Višnja gora et il est intéressant que ce sont pour la plupart des étrangers et nos émigrés.

La Slovénie a 88.000 voitures particulières

L'an dernier, on a enregistré en Slovénie 116.072 véhicules à moteur, dont 68.950 voitures particulières. Selon les données les plus récentes, qui évidemment ne sont pas encore définitives, ce nombre s'est accru jusqu'en août dernier de 15 à 20.000 nouvelles voitures particulières, en sorte qu'il y en a maintenant au total plus de 88.000. En Slovénie, il y a cinq zones d'immatriculation à cinq chiffres.

Mentionons ici que la Slovénie fait partie, en ce qui concerne la densité des véhicules à moteur par habitant, déjà de la moyenne européenne, du fait qu'il y a une auto pour onze Slovènes. Mais à la fois avec le nombre des véhicules à moteur augmente aussi le nombre des accidents de la circulation. Cette année seulement, il y eut sur les routes slovènes 6500 accidents avec 230 cas mortels. En ce qui concerne les accidents de la route, nous sommes au sommet de l'échelle européenne.

Jože Gorjup, veliki sin Dolenjske

V Dolenjski galeriji v Novem mestu je bila v novembru retrospektivna razstava del slikarja in kiparja Jožeta Gorjupa. Razstava v Novem mestu je plod sodelovanja med Gorjupovo galerijo iz Kostanjevice na Krki ter Dolenjsko galerijo iz Novega mesta: z Gorjupovo razstavo se je odprla pot tudi k drugim oblikam sodelovanja teh dveh kulturnih institucij na Dolenjskem. Jože Gorjup se je na razstavi v Novem mestu pokazal kot plodovit ustvarjalec, lirik likovnega izraza, pesnik v barvah in kompoziciji. Razstava v Novem mestu je do sedaj najboljši pregled njegovih del ter je posvečena šestdesetletnici ustvarjalčevega rojstva ter petintridesetletnici njegove smrti. Ob odprtju je o umetniku, ki je petindvajsetleten ustvaril tako obsežno delo, spregovoril dr. France Stele, patriarh slovenske umetnostne zgodovine. V Dolenjski galeriji so razstavljeni Gorjupova olja, jedkanice in grafike, kipi, fotografije fresk iz Miklavževe cerkvice na otoku v Kostanjevici ter celo dve freski. Domala vsa umetnikova dela hrani kostanjeviška Gorjupova galerija, le nekaj jih je v zasebni lasti. Prizadevni kostanjeviški kulturni delavec Lado Smrekar je ob prihodu v Kostanjevico začel z zbiranjem njegovih del in uspelo mu je napraviti pomembno zbirko tako zgodaj umrlega, veliko obetajočega slovenskega slikarja, o katerem je rekel dr. France Stele, da bi bil naš največji mojster velikih ploskev, ko ne bi prezgodaj legel v grob. S freskami v Miklavževi cerkvi v Kostanjevici na Krki je po besedah dr. Steleta vrnil stenski slikarji v devetnajstem stoletju izgubljeno harmonijo med arhitekturo in slikarjo. Njegovo delo v Kostanjevici na Krki kaže ustvarjalca, ki je prišel po šolanju v Firencah ustvarjati v domači kraj: mediteranske prosojne barve so kot prosojna gotska okna cerkvice. Več kot sto petdeset figur je ustvaril v poljih med gotskimi rebri. Delal je cele dneve, ponoči pa je risal skice. Takole je o srečanju z Gorjupom zapisal češki slavist Wollman: »V cerkvi sv. Nikolaja sem našel pri delu mladega slikarja Gorjupa, učenca Meštrovičevega in florentinske akademije. Bogato razčlenjeni gotski obok je Gorjup napolnil z zgodbami iz nove zaveze, pa tudi iz sodobnega slovenskega

življenja.« Jože Gorjup se je v zadnjih letih življenja uveljavil na skupnih razstavah slovenskih umetnikov: leta 1929 je razstavljal v Florenci, kasneje pa še v Franciji in Beogradu.

Slikarja Gorjupa je rodilo v umetnosti revolucionarno Novo mesto. Prve umetniške pobude je dobil leta 1920, ko so v Novem mestu priredili mladi slikarji, med njimi tudi Božidar Jakac ter Marijan Mušič, samostojno razstavo pod pokroviteljstvom Riharda Jakopiča. Gorjup je rasel ob Jakčevih liričnih lesorezih, spremljal je pot našega utemeljitelja grafike Mihe Maleša in se po gimnaziji v Novem mestu, kjer je urejal in ilustriral Mlado misel, dijaško glasilo, ustavil v Zagrebu. Tam je vplival nanj Meštrovič, ki je bil njegov učitelj. Kasneje je odšel v Florenco in se posvetil študiju slikarstva in kiparstva.

Otvoritev razstave Gorjupovih del v Dolenjski galeriji je bila prava svečanost. Med številnimi Novomeščani so se je udeležili tudi Kostanjevičani, ki so prišli v Novo mesto, da bili priče razstavi njihovega rojaka, človeka, s katerim se upravičeno ponašajo.

Peter Breščak

Ljubljana je dobila francoski kulturni center

V Ljubljani so se že od nekdanj spletale vezi med slovensko in francosko kulturo. Že pred vojno so imeli številni prijatelji in občudovalci Francije in francoske kulture v Ljubljani svoj klub. Po vojni pa se je njihovo število, zlasti med mladino, močno povečalo. Vsako leto so gimnazijci pripravili večere recitacij in iger v francoščini, poslušali so predavanja in se zbirali na raznih krožkih.

Letošnjo jesen pa smo v središču Ljubljane, v sodobno in lepo urejenem lokalu dobili francoski kulturni center. To je prva tuja ustanova te vrste v Sloveniji. Nove prostore je slovesno odprl francoski veleposlanik v naši državi g. Pierre Frankfort. V svojem nagovoru je povedal, da je vesel tega novega dokaza vzajemnega sodelovanja, ki izhaja iz še danes živih idej svobode, enakosti in bratstva.

Francoski kulturni center bo gostoljubno sprejel vsakogar, ki bo želel prelistati francoske časopise, ali si bo izposodil knjigo v knjižnici, ali pa bo obiskal kotiček s ploščami, kjer bo lahko poslušal

NOVE KNJIGE

francoske recitacije, posnetke dram, oper ali šansonov.

Že v prvih dneh po otvoritvi je v novem kulturnem centru vedno dosti obiskovalcev, tistih, ki si samo ogledujejo lepo ureditev čitalnice in reprodukcije likovnih del Marca Chagalla, ki so začasno razstavljene v lokalu, ter tistih, ki prebirajo časopise ali brskajo za zanimivo knjigo.

Po zgledu velikih mest — tudi pri nas Mala drama

Pravzaprav deluje Mala drama v Ljubljani že tretjo sezono. Toda doslej je gostovala v Viteški dvorani Križank, kjer pa je bilo zaradi neprimernega odra in slabe akustike le težko uprizarjati komorne in avantgardne predstave sodobne dramatike. In tako je v letošnji sezoni dobila Mala drama v novem prizidku ljubljanskega gledališča novo, izredno okusno opremljeno dvorano, urejeno nalašč za te vrste uprizoritve. Dvorana sprejme točno devdeset gledalcev, ki jih posebno dvigalo pripelje v tretje nadstropje; tu jih sprejmejo mlade biljeterke v enotnih črnih oblačilih z bogatimi čipkami in jih v odmorih v posebnem salonu brezplačno pogoste s črno kavo in cigaretami.

Otvoritvena predstava je povsem ustrezala programskim namenom Male drame. Uprizorili so delo angleškega dramatika Harolda Pinterja »Vrnitev«, avantgardno delo, ki je že od svoje krstne predstave leta 1962 naprej predmet številnih živahnih razprav in sporov. Gledalci so z velikim zanimanjem spremljali predstavo in se igralcem za njihovo odlično igro zahvalili z dolgotrajnim ploskanjem.

Po zgledu Ljubljane so letos tudi v Mariboru ustanovili Mali oder, na katerem bodo uprizorili dramska dela, ki jih zaradi njihove eksperimentalne vsebine ali zaradi dramaturških, ignalskih ali režijskih posebnosti ni mogoče uvrstiti v redni spored.

Za premiero na mariborskem Malem odru so izbrali satirični dramski recital Ivana Cankarja »Pozdravljena, dolina Šentflorjanska«. Prireditelj Janko Čar je v ta recital, sestavljen iz 36 Cankarjevih proznih besedil, združil vse tisto, za kar meni, da je živo in aktualno za današnjega človeka in današnji čas in kar je vznemirjalo Ivana Cankarja že pred več kot petdesetimi leti.

Založba Mladinska knjiga je v svoji novi zbirki »Naša beseda« izdala pet knjig izbranega dela **Otona Zupanciča**. To je pravzaprav ponatis predvojnje izdaje štirih knjig Zupancičevega izbranega dela, ki jih je s pesnikovim sodelovanjem uredil Josip Vidmar, in ponatis pete knjige, ki je izšla po vojni in jo je uredil Cene Vipotnik. Tako je v petih knjigah zbrano vse pomembno pesniško in esejistično delo našega velikega pesnika slovenske moderne, delo, ki naj najde prostor na knjižni polici slehernega Slovenca.

V tretji knjigi zbranega dela **Ivana Cankarja**, ki ga izdaja Državna založba Slovenije, so objavljeni trije Cankarjevi dramski teksti in sicer: romantične duse, Jakob Ruda in Za narodov blagor. Obsežne opombe in komentarje je napisal Dušan Moravec. Vsi, ki cenijo Cankarjevo dramatiko, bodo z veseljem segli po tej knjigi; verjetno bo med njimi tudi marsikatero slovensko društvo v tujini, ki bo morda pripravilo uprizoritev katere teh Cankarjevih dram.

Kazprodane knjige zornih Jurčičevih del kažejo, da je Jurčič še zmeraj eden zelo priljubljen in branih slovenskih avtorjev. Zato je Državna založba, ki izdaja **Jurčičevo zbrano delo**, ponaušnila V. knjigo, ki vsebuje krajše povesti in zgodbe, ki se motivno nanašajo na zgodovinske vire, na slovensko kmečko motiviko ali ljudsko izročilo. Edina izjema je roman »Doktor Zober«, ki se dogaja v pisateljevi sodobnosti. Razen romana so v knjigi še povesti »Pipa tobaka«, »Lipe«, »Moc in pravica«, »Ivan Brazem Tattenbach« in še vsa druga.

Med ponasi slovenskih izvornih del moramo omeniti tudi roman Antona Ingolca **»Ivan nad domacijo«**, ki je izšel pri založbi Obzorja v Mariboru. Ta roman, podnaslovljen »Kronika izseljenske družine«, sega v izseljensko tematiko in je v bistvu naučevalno delo, ki govori o izseljenski družini. »Kje ste, Lamutovi!« »Ivan nad domacijo« zajema vrnitev slovenske izseljenske družine na stari dom v prvih povojnih letih. Roman je eno izmed najpomembnejših slovenskih del z izseljensko tematiko in bo zanimivo branje za marsikatero našega rojaka.

Pred nedavnim je izšel v založbi Slovenske Maticе drugi del **»Slovenske književnosti«** 1945—1965. Knjiga prikazuje pregled dramatike, književne esejistike in kritike iz obdobja, ki ga tako rekoc neposredno živimo. Pregled sta napisala Jože Koruza in Franc Zdravec.

Založba Mladinske knjige je izdala izbor iz slovenske futuristične in ekspresionistične poezije **»Pot skozi noč«**. Zbrana lirika je zrasla iz tesnobe in ozračja vojne in smrti, razkrila občutek osamljenosti in nemoči tedanjega človeka, kričala svoj protest proti socialnim krivicam in se končno usmerila v socialno liriko in pozivala k upor. V antologiji so predstavljeni s svojimi pesnimi avtorji, ki so v času prve svetovne vojne ali v desetletju po njej stopili v slovensko književnost.

Dva posnetka iz doslej še neuprizorjene tragedije Antona Tomaža Linharta »Miss Jenny Love«. Ob stoletnici gledališča jo je pripravila Ljubljanska Drama. Foto: Marjan Pal

Kot dopolnilo prvemu delu pregleda Slovenske književnosti je pri isti založbi izšla knjiga »Slovenska lirika 1945—1965«, ki vsebuje izbor slovenske povojne lirike. Izbor je delo dr. Borisa Paternuja in ima namen približati našo sodobno liriko bralcem, ki želijo spoznati vrednote pesniških besedil in glavne oblike pesnikovega duhovnega in pesniškega razvoja.

Tretja pesniška zbirka Saše Vegri »Zajtrkujem v urejenem naročju« je izšla pri založbi Lipa v Kopru. Zbirko sestavlja več zaokroženih enot, ki izpovedujejo pogled na svet s stališča matere-družine-družbe-človeka. To je povsem nova tematika v slovenski literaturi in je daleč od običajnega »zenskega« pesništva. Zbirka je ena najlepših, ki smo jih dobili zadnji čas na slovenski knjižni trg.

Devetintrideset pesmi vsebuje zbirka »Tiha srečanja«, delo pesnika Franca Lokarja iz Starega trga pri Ložu. To so drobna razmisljanja o življenju, slike intimnih razpoloženj razmišljujočega človeka, ki vdano hrani svojo ljubezen za majhne stvari. Knjigo je izdal Ciril-Metodjsko društvo.

»Knjiga 441« je pesniška zbirka treh mladih avtorjev, ki se s to, v samozaložbi izdano knjigo prvič predstavljajo siri javnosti, četrta pa je knjigo grafično dopolnila z ilustracijami. Nenavadni naslov knjige ima življenjsko osnovo: to je številka sobe na podstrežju ljubljanske gimnazije, kjer so se prvič sestali dijaki, ki jim je družina ljubezen do poezije in ustvarjalnosti.

Pri Pomurski založbi je izšel novi roman Mire Mihelič »Igra v veeru«. Roman zajema snov iz sodobnega življenja naše Ljubljane in opisuje zgodbo zakona, ki se je začel v ljubezni in s postenim namenom, pozneje pa se je v zakon vmesala tretja oseba in že imamo pred seboj že neštetokrat opisani trikot. To pot se tragično konča za ljubosumno ženo. V romanu zasledimo več podrobnosti iz sodobnega življenja našega glavnega mesta in je tako tudi po tej plati zanimiv.

Tretja pisateljica, katere knjiga »Podlesnice« je izšla pred kratkim, je Mimi Malenšek, ki je v tej knjigi nanizala šopek drobnih zgodb iz svojega otroštva. V njih nam razkriva vesele in tudi trpke dogodke, vse majhne radosti in razočaranja preprostega, dobrega otroškega sveta. Zbirka otroških spominov je še posebno pridobila s svojo plemenito besedo in z žlahtno mislijo, polno ljubezni do vsega živega. Knjigo je lepo ilustriral Ive Šubic, založila pa Mladinska knjiga v Ljubljani.

S šegavimi ilustracijami je opremila Melita Vovkova vesel in večkrat tudi piker potopis Miloša Mikelna »Jugoslavija za začetnike«. Z njim boste prepotovali Jugoslavijo od Ljubljane čez Hrvatsko, Bosno, Crno goro in ob Jadranskem morju nazaj, si ogledali mnoge zgodovinske znamenitosti in lepote naše domovine.

Ljubljanska Opera je že tretjič gostovala v Italiji

Veliko gledališče v Bergamu je bilo že nekaj dni pred obema predstavama ljubljanskih umetnikov popolnoma razprodano in ravnatelj opere Demetrij Žebre, ki je predstavi tudi dirigiral, je ob vrnitvi v Ljubljano povedal, da je uspeh tega gostovanja presegal vse prejšnje.

Vsi tamkajšnji časopisi so pod debelimi naslovi »Živahnost in pestrost scene in baleta, pomembno vodstvo, številni aplavzi občinstva, razprodano gledališče...« odlično ocenili obe predstavi ljubljanske operne hiše.

Kritiki so posebej pohvalili posamezne soliste Edvarda Sršena, Ladka Korošca in Slavka Štruklja, nadalje zbor in odlično režijo, pa seveda orkester, ki ga je v večšo roko vodil dirigent Demetrij Žebre. Nič manj hvale niso bili deležni pesalci, ki so bili — kot je zapisal kritik — »edinstveni in razgibani izvajalci fantastičnih polovjetskih plesov...«

Šolske zgradbe na Slovenskem od 1775. do 1966. leta

Dragocene listine in še mnogo zanimivega nam je prikazala razstava »Šolske zgradbe na Slovenskem od l. 1775 do 1966.«

Prve šolske zgradbe so bile preproste. Tako je npr. stara šola v Cerkljah na Gorenjskem od leta 1827—1859 gostovala v mežnariji; šola v Trebnjem iz leta 1857 je bila videti kot furmanska gostilna.

Posebna razpredelnica je pokazala, da je bilo leta 1870 na Slovenskem nad 250 tisoč šoloobveznih otrok, v šolanje — in to ne samo slovensko, ampak tudi mešano nemško in italijansko — pa jih je bilo vključenih le nekaj nad 10 tisoč. Zaradi tega je bilo takrat na Slovenskem več kot 50 odstotkov nepismenih ljudi. Če primerjamo ta podatek z letom 1914, vidimo, da je bilo tedaj nepismenih Slovencev le še 10 odstotkov, danes pa znaša ta odstotek 0,3.

Tudi število šol se je v zadnjih letih močno povečalo. Po zadnji vojni je bilo v Sloveniji zgrajenih 231 novih šolskih po-

V Mariboru je bil letos prvič mednarodni kiparski simpozij Forma viva. Trije kiparji so oblikovali svoje skulpture iz betona. Na sliki, z leve proti desni: Italijan Lino Tine, Japonec Kudo Takeshi in Slovenec Tone Lapajne. Kiparji so pred kratkim zaključili z delom. Foto: Joco Znidaršič

slopij, sodobno urejenih, z velikimi, svetlimi učilnicami, telovadnicami in vsemi potrebnimi kabineti.

Tri razstave naše galerije v New Yorku

V Adria Art Gallery, ki je bila odprta spomladi leta 1967 ob sodelovanju ljubljanskega podjetja Intertrade in Moderne galerije na Madison Avenue v New Yorku, in ki uspešno seznanja ameriško javnost s sodobno jugoslovansko umetnostjo, so se zvrstile že tri pomembne razstave. Za razstavo sodobne jugoslovanske umetnosti v maju in juniju je bila razstava francoskih in jugoslovanskih tapiserij. Izmed Jugoslovancev so bila razstavljena dela Janeza Bernika, Jagode Buić, Stojana Čelića, Ivana Kratohvila in Marija Preglja. Razstava je vzbudila veliko zanimanje in je imela tudi precejšen gmoten uspeh.

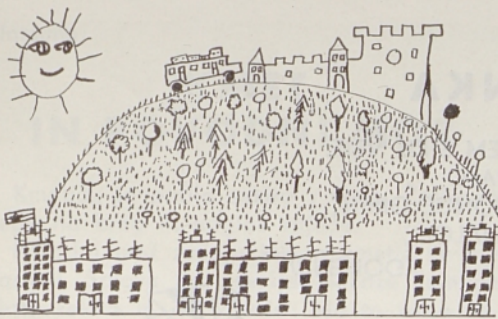
Sredi septembra so v Adria Art Gallery odprli še posebno razstavo grafik, olj in tapiserij Janeza Bernika, ob tem pa posneli tudi krajši barvni dokumentarni film o delu tega mladega umetnika. Razstavni katalog pa obiskovalcem predstavlja avtorja s kratkimi življenjepisnimi podatki, z delom in priznanji, ki jih je mojster prejel.

Plošča Marjanu Kozini

V Novem mestu so konec oktobra na rojstni hiši Marjana Kozine odkrili spominsko ploščo, s katero so počastili spomin tega velikega slovenskega skladatelja. Na prireditvi je spregovoril dr. Ciril Cvetko, ki je na kratko opisal skladateljevo življenjsko pot, ploščo pa je odkril predsednik novomeške občinske skupščine Franci Kuhar. Pevski zbor Dušan Jereb je zapel nekaj pesmi.

V Ljubljani je bila pred nedavnim razstava otroških izdelkov — v počastitev 25-letnice pionirske organizacije. Ljubljanski grad (spodaj) so narisali pionirji osnovne šole Na Ledini v Ljubljani. Kurenta (druga slika spodaj) so upodobili pionirji 5 b razreda osnovne šole Vinka Spolenjaka v Ptuj

Me slišiš Vietnamka?

Kje si zdaj ti, Vietnamka: ali jočeš na pogorišču kolibe, ali poslušáš daljno grmenje bomb?

Vietnamka, ali so modre tvoje oči kot slapovi rodnih rek, ali sive kot železo, ki ga nosiš? Ali poznajo tvoja usta nasmeh, ve tvoje srce za veselje?

Slišiš glas mojega srca? Vidiš žalost v mojih očeh? Žalujejo skupno s teboj, žalujejo, ker sreče ne morem deliti s teboj, in tvoji dnevi niso kot moji.

Naši otroci spijo mirnó. Brezskrbnost koraka po njihovem snu. Me slišiš, Vietnamka? Ti, ki morda bredeš po živem blatu, ali poslednjič zreš košček nebesne modrine. Ali me slišiš Vietnamka?

Slavica Stanojevič, 4. razr., Zeleznik

POSLUŠAJTE NAS!

Hvalevredna pobuda osnovne šole v Vinici v Beli krajini

Konec tega leta bo v Ljubljani izšla knjiga, ki so jo kot protest proti vojni v Vietnamu in proti vojnam na svetu nasploh, napisali učenci osnovnih šol iz vse Jugoslavije. To široko akcijo je začel klub Organizacije združenih narodov na osnovni šoli v Vinici v Beli krajini, ki je na poslanico — poslano vsem osnovnim šolam v državi — prejel celo množico pisem. Najlepše prispevke so zbrali v knjigi.

»Vojna. Kaj je pravzaprav vojna? To je strašna pošast, ki odnese vse, kar je lepo, kar imaš in ljubiš, pušča razdejanje in praznino. Zakaj? Čemu to ubijanje mučence in rušenje? Ali ni bilo vsega zadosti? Mar niso ljudje dovolj pretrpeli?« — Tako se v svojem pismu sprašuje trinajstletna deklica.

Knjigo bodo poslali vsem vplivnim voditeljem držav na svetu, številnim organizacijam in posameznikom, ki delajo za mir in za pravične odnose med narodi.

Ne poznamo se, pa se razumemo

Dragi mladi prijatelji! Ne poznamo se, pa se razumemo; ne vidimo se, pa se imamo radi; preveč narazen smo, da se slišimo: Otroci in mladi vsega sveta HOČEMO MIR!

Kot vonji pomladnih rož čez pisano trato se širijo po svetu naše misli, naše prošnje in naše zahteve: MIR, MIR, MIR!

Napadalce v Vietnamu sprašujemo: kaj so vam storili nedolžni, mladosti okradeni otroci? Zakaj dan za dnem pobijate njihove starše, uničujete polja in rušite tovarne? Če jim ne morete ali nočete pomagati, jih vsaj pustite na miru. Tudi na malem koščku zemlje v Aziji je ljudstvo dovolj svobodno v sebi, pametno in ponosno, da bo moglo svojo deželo samo voditi in ji kroginiti usodo, kot delate vi doma. Vaših interesov pa tam ne moremo in nočemo priznati, ker jih v drugih deželah nimate pravice imeti.

Kaj pravijo vaši Johnyji, ko jim pravijo očetje: »Sedaj pa gremo v Vietnam?« Jim poveste, kaj bodo delali tam? Verjetno ne. Očete bi bilo sram in težko bi jim bilo. Mi to vemo.

Zakaj potem skrbite za zapuščene živali in premišlujete, kako bi izboljšali človeku življenje? Pa bi pobijali?

Poslušajte besede vseh poštenih in zaskrbljenih ljudi sveta in prenehajte s to krivično in umazano vojno!

Marija Stanonik, Ziri

»Sončni krik« — nova slovenska filmska komedija

Pravzaprav bi se ta film lahko imenoval tudi »Krik mladosti«, saj nastopajo v njem predvsem mladi in sicer 250 deklet in 120 fantov.

Téma filma je vesela parodija na kriminalke, v kateri lovijo eden drugega in vsi vse. Najprej je tukaj morje in ob morju Aranžerska šola in v šoli 250 deklet. V to šolo pride kot fotograf mladi Tomaž — igra ga 16-letni Bojan Mark z Jesenic — in vsa dekleta ga začno loviti. Lovita ga tudi dva gangsterja, ker sta prepričana, da jima je izpred nosa odnesel ukradene milijone. In končno ga lovijo še miličniki, tudi oni ga sumijo, da je ukradel milijone. V najbolj napetem trenutku, ko gre Tomažu že za kožo, najde Tomaž ukradene milijone, ujame roparja in ju preda miličnikom, ki so pravzaprav prišli ponj. Zoper dekleta pa mu pridejo na pomoč prijatelji in zdaj so fantje tisti, ki začno loviti dekleta.

Režiser in scenarist »Sončnega krika«, Boštjan Hladnik, je doslej posnel dva uspela in nagrajena, a vse prej kot lahka filma: »Ples v dežju« in »Peščeni grad«. Dva svoja filma pa je režiral v Zah. Nemčiji.

Želimo mu, da bo tudi s komedijo dosegel uspeh. Prav gotovo bo ta film paša za oči, saj bo posnet v barvah, mojster fotografije pa je Janez Kališnik, ki je za svoje dosedanje filmsko delo dobil že vrsto priznanj. Nastopajoči so, razen dveh, treh izjem, sami amaterji, sama živa, pisana, vesela mladost. Glasbo so napisali in jo bodo izvajali mladi »Kameleoni« — beat ansambel iz Kopra.

Neža Maurer:

DECEMBER

SNEŽINKE BELE,
ČE BI SE KDAJ LE ZMOTILE
IN TUDI V NAŠ KRAJ PRILETELE,
OBLECITE KRILCA RDEČA,
DA SE NE BI POMAZALE IN V ČRNEM
ZGUBILE –
PRI NAS SO SAJE, MEGLA IN GNEČA.

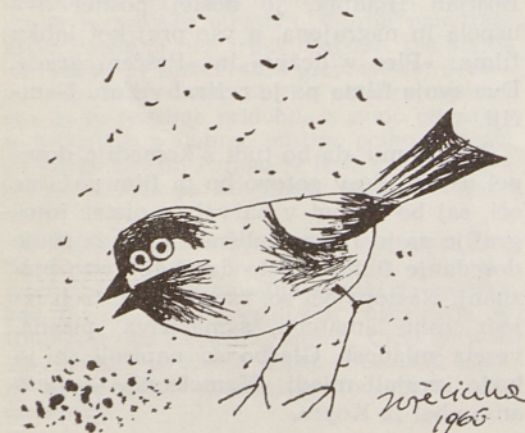
O, ČE BI SE ŽE LETOS ZMOTILE!
PO ZRAKU BI SE KEPE RDEČE
KAKOR RAKETE ISKRILE!

Črtomir Šinkovec:

EJ, SNEŽINKE!

EJ, SNEŽINKE PRILETELE
SO KOT DROBCENI METULJI,
VSEPOVSODI SO POSELE;
BURJA V GORI TULI.
VRABEC SE SNEŽINKAM ČUDI
VES PREMRL IN PLAŠEN:
»JOJMENE, SO DNEVI HUDI,
MRAZ, ČIV-ČIV, JE STRAŠEN!«

S STORŽEM V ŠAPKAH VEVERICA
VRABCA POTOLAŽI:
»ZRNCA, GLEJ JIH, SO SLAŠČICA,
Z NJIMI MRAZ UBLAŽI!«
IN KODELJO – REPEK VIHA,
ZRNEC MU NASUJE,
VRABEC PA NIČ VEČ NE VZDIHA,
NIČ SE NE HUDUJE.

Stana Vinšek:

UGANKA

NEKDAJ KOT GOZD SEM ŠIRIL VEJE.
NEURJE ME JE POKOPALO.
ČE ZDAJ GORIM, TE SONCE GREJE,
KI NAME JE NEKOČ SIJALO.

(PREMOG)

Slovenska pravljica:

OREHOVA VEJICA

Nekoč so živeli štirje godci. Hodili so od vasi do vasi, godli po krčmah in se tako preživljali. Nekega poletnega večera so prišli do starega podrtega gradu. Mesec je zlatil razpadajoče zidove in skozi okna so molele veje dreves.

Tedaj se je spomnil eden izmed godcev: – Tovariši, zaigramo podoknico nekdanjim prebivalcem tega gradu!

Drugi trije godci so bili zadovoljni in vsi skupaj so zaigrali veselo poskočnico.

Ko so prenehali gosti, je stopil iz razvalin majhen star možiček. Lepo se jim je zahvalil za godbo, nato pa je dal vsakemu orehovo vejico: – Nesite te vejice svojim otrokom.

Godci so vejice vzeli, ko pa se je podrti grad skrnil za ovinkom, so pometali vejice v travo. Jezili so se nad starčkom: – Mar bi nam raje dal kaj drugega. Le počemu bodo otrokom te vejice, saj jih imajo doma dosti.

Le tisti godec, ki se je spomnil, naj bi igrali nekdanjim prebivalcem gradu, je vtaknil vejico v žep. Ko je ponoči prišel domov, je položil vejico na mizo, da bi se otroci zjutraj z njo igrali.

Drugo jutro so otroci vsi presenečeni prisakali k njemu in rekli:

– Očka, čemu si nam prinesel tako trde orehe, da jih še stolči ne moremo. In tako svetlo se bleščijo. In čisto rumeni so. Takih orehov nismo še nikoli videli.

Godec je začudeno gledal orehovo vejico, na kateri je bilo polno zlatih orehov.

Hitel je k svojim tovarišem in jim povedal, kaj se je zgodilo. Ko so drugi trije to slišali, so brž tekli iskat svoje vejice tja, kamor so jih vrgli. Ves dan do noči so brskali in iskali po travi. Toda nazadnje so se morali vrniti domov praznih rok.

Niti najmanjšega daru ne smeš prezirati.

Narodna:

KMET IN POVODNI MOŽ

Kmetiču je padla sekira v vodo. Žalosten sede na breg in naglas zajoče.

Povodni mož začuje jok in kmetič se mu zasmili. Splava na površje, pokaže kmetiču zlato sekiro in ga vpraša: »Je to tvoja sekira?«

Kmetič odgovori: »Ne, ni moja!«

Povodni mož se potopi in se vrne s srebrno sekiro.

Kmetič spet odkima: »Ne, to ni moja sekira!«

Tedaj se povodni mož tretjič pogrezne in prinese pravo sekiro.

Kmetič vzklikne: »Ta je prava! To je moja sekira!«

Ker je govoril resnico, mu podari povodni mož vse tri sekire.

Ko pride kmetič domov, pokaže sosedom sekire in jim pove, kaj je doživel.

Tedaj se eden izmed njih domisli, da bi tudi sam šel poskusit srečo. Stopi k reki, vrže sekiro v vodo, sede na breg in glasno zajoka. Povodni mož se prikaže. V rokah drži zlato sekiro in ga vpraša: »Je to tvoja sekira?«

On poskoči in zavpije: »Moja, moja!«

Povodni mož se je razjezil. Ker je kmet govoril neresnico, mu ni dal zlate sekire in tudi njegove mu ni vrnil.

Utva:

IGRA

SEDEM DOLGIH, TEŽKIH LET
POLŽ JE HODIL KRIŽEMSVET,
IZ LJUBLJANE V ŠIŠKO VAS
HODIL JE TA DOLGI ČAS.

MI PA GREMO KAKOR PTICE,
BOLJ KOT PTICE – LASTOVICE,
ZDAJLE TUKAJ, ZDAJLE TAM –
BEŽI – HOPI! TE ŽE IMAM!

FRANCIJA

Proslava dneva republike v Sallauminesu

Kakor prejšnja leta je Združenje Jugoslovanov v severni Franciji tudi letos priredilo proslavo jugoslovanskega praznika dneva republike že zadnjo nedeljo v oktobru. Proslava je bila obenem posvečena tudi obletnici oktorske revolucije.

Letošnji obisk je bil veliko večji od prejšnjih. Poleg naših izseljencev, ki so prišli tudi po 40 km daleč, so se proslave udeležili tudi mnogi Francozi, med njimi župan iz Sallauminesa g. Tell, ki je priredil v prostorih občine sprejem, za tem pa je povabil odbor in druge goste na kosilo v hotel Caron v Lensu. Na proslavi so bili navzoči tudi predstavniki našega poslaništva v Parizu, Slovensko izseljensko matico pa je zastopal Branko Babič, član njenega izvršnega odbora.

Proslava je bila v lepo okrašeni dvorani Epinette. Na odru je med jugoslovansko in francosko zastavo visela slika predsednika Jugoslavije Josipa Broza-Tita. V programu je nastopil kulturno zabavni ansambel Lojzeta Slaka iz Ljubljane, ki je za vsako točko žel navdušeno odobravanje.

Dne 23. oktobra sta obiskala naše izseljence v Pas-de-Calaisu veleposlanik Ivo Vejvoda in generalni konzul Lotrič. Odbor Združenja Jugoslovanov v severni Franciji sta povabila na kosilo v Lens. Ob tej priložnosti so imeli pogovore o problemih naših izseljencev v Franciji.

Posebna počastitev

Ne vem, zakaj sem bil na lepo uspeli proslavi dneva republike v Sallauminesu jaz deležen še posebne počastitve. Med programom je napovedovalec pred zvočnikom povedal: »Zdaj bomo pa zapeli Jožetu Martinčiču, kateremu želimo še dolgo življenje med našimi ljudmi, med katerimi živi in dela zanje.«

Da sem bil ganjen in presenečen, si lahko predstavljate.

Kasneje mi je predsednik občinske skupščine izročil tudi lepo spominsko darilo trboveljske občine. Ansambel Slak pa mi je poklonil svojo ploščo. Vsi v dvorani so mi čestitali, a jaz vem, komu se imam najbolj zahvaliti.

Vse kar vam morem vrniti, podariti, je moje opešano srce, moji bratski poljubi, tovariški stisk moje roke.

Jože Martinčič, Lens

O delu društva Triglav

Čas je, da tudi o našem društvu Triglav, ki že toliko let deluje, enkrat spet spregovorimo. Odbor se zaveda, da je družabnost tisti način, ki najbolj zbliža članstvo. Zato je društvo v letošnjem poletju priredilo več družabnih srečanj in vrtnih veselic, ki so zelo lepo uspeli. Seveda je bilo s pripravami veliko truda in moramo izreči priznanje vsem društvenim delavcem in tudi pevskeemu zboru ter soprogam članov, ki so pridno pomagale. Zlasti je uspel zabavni večer dne 9. septembra. V programu so se posebej izkazali naši najmlajši, ki so nastopili v lepem številu pod vodstvom našega izvrstnega pevovodje g. Diema. Po programu je bila družabna zabava, ki je trajala pozno v noč. Seveda ni manjkalo dobre kapljice in okusnih domačih jedil.

Po tej prireditvi smo začeli s pripravami na praznovanje našega državnega praznika, ki ga želimo posebej lepo proslaviti. Prilagamo sliko o povratku naših rojakov z dopusta v Sloveniji. Njihovi nasmejani, veseli obrazi so pripovedovali, da so se lepo imeli in da se vračajo s prijetnimi spomini. Ko smo jim v pozdrav segli v roke, se je zdelo tudi nam, da smo bili z njimi v naši ljubi Sloveniji.

Tajnik društva »Triglav« Franc Peterlin,
Merlebach-Freyning

Zahvaljujemo se vam za dopis in sliko, katero bomo pa objavili v prihodnji številki revije.

Uredništvo

Branko Babič je bil predstavnik Slovenske izseljenske matice na proslavi Dneva republike v Sallauminesu. Na sliki: Branko Babič v razgovoru z rojakom

Jožetom Martinčičem. Foto: J. Lapornik

Tudi švedska mladina se učil jugoslovanskih plesov. Posnetek je iz mesta Ronneby blizu Stockholma

Pogled v dvorano Epinette med proslavo Dneva republike v Sallauminesu. V velikem številu so se je udeležili rojaki iz pokrajin Pas-de-Calais in Nord. Foto: J. Lapornik

HOLANDIJA

Obletnica

Društvo svete Barbare v Lindeheuvelu je v nedeljo 17. septembra proslavilo 40-letnico. Čeprav društvo po številu članov ni veliko, lepo napreduje in uživa ugled med domačini. To je dokazala tudi družabna prireditev ob jubileju. Ker so pri nas zelo priljubljene vinske trgatve, je bila tudi jubilejna družabna prireditev pod okriljem vinske trgatve. Pred začetkom so ustanoviteljem društva — ki so člani že skozi vseh štirideset let, med njimi tudi dolgoletnemu predsedniku Ivanu Kropivškju, čestitali predstavniki krajevnih oblasti rudniške uprave, župnije in holandskih društev. Prireditev je bila zelo dobro obiskana. Posebno so jo povzdignile lepe slovenske narodne noše, ki so si jih letos kupili.

BELGIJA

»Bele vrtnice«

Slovenska skupnost v Waterscheiu je imela septembra družabni večer. Pred zabavo so igrali ljudsko igro »Bele vrtnice«. Igralci so skrbno naštudirali vloge, gledalcev pa bi bilo lahko več.

Nekaj zgodovine naših društev v belgijskem Limburgu

Nekaj tisoč Slovencev se je pred desetletji, največ med leti 1923 do 1929 izselilo tudi v Belgijo. Od teh se jih je naselilo največ v provincah Limburg in Liège, kjer so veliki premogovniki. Kmalu so začela delovati tudi naša društva. V Waterscheiu je bilo ustanovljeno prvo slovensko društvo med letom 1923-24 pod imenom Jugoslovansko podporno društvo v Waterscheiu. Soustanovitelj in prvi predsednik je bil Franc Bene, podatki o ostalih samoustanoviteljih niso znani. Verjetno je bil eden izmed njih neki Alois Pompe, kateri je bil tudi zadnji predsednik omenjenega društva do njegovega razpusta v letu 1940. V Waterscheiu je delovalo tudi Slovensko pevsko društvo Slavček, ki je bilo ustanovljeno leta 1934. Njegovi ustanovitelji so bili: P. Spital, Jakob Kumpan in Albin Božičnik. Prvi pevovodja, ki je deloval pri društvu vse do svoje prezgodnje smrti l. 1936, je bil Alois Hribar. Za njim je vodil pevce Slavčka izseljenski učitelj Štoviček, nato pa še nekateri, katerih imen ni več najti. Društvo je delovalo do l. 1940. Najbolj razgibano je delovalo pod svojim prvim pevovodjem Aloisem Hribarjem, ki je bil, čeprav samouk, izredno sposoben pevovodja.

Slovenska društva so delovala tudi v sosednem Eisdenu, kjer je bilo naseljenih še več Slovencev. Tam je bilo prvo naše društvo ustanovljeno 30. avgusta 1925 pod imenom Jugoslovansko podporno društvo Eisden. Ustanovili so ga: brata Johan in Franc Korbar, Johan Waserman, Anton Kos, Jože Pavlič, Franc Tus (?) in Miha Forstner. Vsi ti so bili tudi zaporedoma odborniki vse do razpusta tega društva l. 1940. Kateri od teh zdaj še žive, ni znano, razen za brata Johana in Franca Korbar, ki še živita v Eisdenu, in sta včlanjena pri društvu sv. Barbare.

Leta 1928 je pokojni Alois Hribar ustanovil v Eisdenu pevsko društvo Zvon, ki še danes deluje pod imenom društva Slomšek. Dne 3. maja 1929 je bilo v Eisdenu ustanovljeno jugoslovansko društvo sv. Barbare. K temu društvu je pristopilo tudi pevsko društvo Zvon, ki pa se je kasneje za nekaj časa od tega društva spet ločilo, nato pa ponovno združilo. Med tem je bilo ustanovljeno tudi tamburaško društvo, ki pa je delovalo le nekaj let. Po smrti pevovodje Aloisa Hribarja je vodil pevce Štefan Rogelj, ki je tudi že umrl, zdaj pa je društveni pevovodja njegov sin Vili Rogelj.

Pred zadnjo vojno so v belgijskem Limburgu razen navedenih društev delovala še društva sv. Barbare v Winterslager in Zwartbergu, ki pa sta bili ob začetku vojne tudi razpuščeni.

Po vojni leta 1945 so začeli naši ljudje polagoma obnavljati nekdanja društva, oziroma ustanovljati nova. Marsikje pa se jih ni več izplačalo ustanoviti, ker se je med vojno in v prvih letih po vojni veliko Slovencev izselilo v druge kraje, veliko pa se jih je tudi vrnilo v domovino. Tako je bilo v Winterslagu, Zwartbergu in Waterscheiu. Zato so člani nekdanjih društev leta 1953 ustanovili društvo v Waterscheiu pod imenom Slovensko pevsko in kulturno društvo Slavček. Pri ustanovitvi tega društva so imeli največ zaslug: iz Waterscheia Stanko Novak in njegova soproga Lojzka Novak-Dimčeva ter tudi njena mati gospa Dimčeva. Novakova sta si pri ustanovitvi društva največ prizadevala in več let delovala pri pevskem zboru kot dirigenta.

Po svoji moči so prispevali k novemu društvu članica bivšega društva iz Winterslaga Maria Cesar od društva v Zwartbergu pa Anton Kovše in Alois Janežič. Predsedniki novo ustanovljenega društva Slavček so bili: prvi predsednik Stanko Novak, drugi Vinko Jakoš, tretji P. Spital. Nasledila ga je Maria Cesar, ki je bila predsednica do razpusta društva v letu 1963.

Razpustitev društva je stvar vsega članstva, ne samo odbora ali celo samega predsednika. Zato nekateri menijo, predvsem starejši člani, da društvo Slavček sploh ni bilo razpuščeno. Po društvenih pravilih naj bi se ob razpustu društveni inventar prodal, izkupiček pa razdelil med siromašne člane. Tudi glede obeh društvenih zastav (ena je bila last nekdanjega društva v Winterslagu, druga pa Jugoslovanskega podpornega društva v Waterscheiu), bi bilo treba poskrbeti, da pridejo tja, kamor spadajo. — V izseljenski muzej v domovini.

P. Spital, Wijshagen

Na 11-letnem festivalu narodov v Pittsburghu je sodelovala tudi slovenska skupina, ki jo je vodila Violet Ruparcih (slika zgoraj)
Odborniki Glasbene matice v Clevelandu: (od leve proti desni) June Price, Eileen Ivancic, John Perencević, Josephine Mistic in Joann Stwan (slika levo). Pevci glasbene matice med vajo (levo spodaj)
Zvesti zastopnik Rodne grude in naš dopisnik John Tavčar iz Clevelanda (slika spodaj). S prireditve narodov v Pittsburghu — slovenska razstava (druga slika spodaj)

11th Annual

PITTSBURGH
FOLK
FESTIVAL

Pittsburgh Civic Arena

June 9, 10, and 11

Pevski zbor društva »Simon Gregorčič« iz Toronta

ZDA

Na odgovornih mestih

Prvi podpredsednik glavnega odbora Slovenske narodne podporne jednote Edvard Tomšič iz Walsenburga v Coloradu je zelo znan društveni in javni delavec. V novembru je ponovno kandidiral v Walsenburgu pri volitvah za mestni odbor. To je zdaj že šestič po vrsti, saj je g. Tomšič že deset let član mestnega odbora, pod katerega upravo spadajo vse mestne javne službe in naprave: ceste, vodovod, elektrifikacija in drugo. Mestni odbor ima osem članov, med temi župana, tajnika in blagajnika. Vsak odbornik je predsednik ene-ga izmed tričlanskih odborov za posamezna delovna področja. E. Tomšič je zadnja štiri leta predsednik odbora, ki upravlja cestna področja.

Ubit v Vietnamu

Moje misli se še kar vračajo nazaj v Ljubljano in kar verjeti ne morem, da sem bila res letos na obisku pri vas. Žal je bil čas tako kratek, vedno sem morala hiteti, vse je prehitro minilo. Opera Gorenjski slavček na ploščah je prekrasna, zelo rada si jo zaigram. To je res lep spomin na vas vse, pristrčna hvala! V Fontani smo imeli veliko društveno prireditev. Lani je bila podobna prireditev v Los Angelesu, prihodnje leto bo pa v San Franciscu. Od tu se nas je nabralo za cel avtobus. Seveda so se z avtobusi pripeljali tudi od drugod. Bilo je veselo in obilo zabave, pa tudi program je bil zelo lep. Ob zaključku je prišlo na oder enajst naših fantov s harmonikami, ki so vsi naenkrat zaigrali. Bilo je čudovito. Vsi smo občutili, da slovenske polke in valčki še ne bodo izumrli, vsaj pri nas v Ameriki še lep čas ne. Tukaj mladi fantje protestirajo proti vojni v Vietnamu. Prav imajo, kaj ima Amerika opraviti tako daleč proč od svoje dežele, da tam pobijajo tiste uboge Vietnamce. Naši mladi ameriški fantje pa zato umirajo. Tu je bil pogreb nekega slovenskega fanta, ki je bil 24 let star, ubit v Vietnamu. Njegov oče, Jože Parkel je doma iz Novega mesta.

Mary Matjažič, Los Angeles

»Pevska flora v polnem razcvetu«

Kar osem koncertov so imeli naši pevski zbori na programu do novega leta v Clevelandu, naši ameriški Ljubljani. To se pravi, da je letos v tem kraju »pevska flora v polnem razcvetu« pravi v svojem članku v Prosveti soustanovitelj Zarje Leo Poljšak, ko napoveduje program koncerta pevskega zbora Zarje, ki je lani praznoval 50-letnico. Koncert pevskega zbora Zarje je vsako leto pomemben kulturni dogodek. Letošnji, ki je bil zadnja nedeljo v oktobru v Društvenem domu na Recher cesti, je nadvse uspel. Zarjani so se ob svojem koncertu spomnili tudi dveh pomembnih jubilejev. V spomin stoletnice rojstva znanega slovenskega skladatelja Petra Jereba, ki jo letos praznujemo v Sloveniji, so pevci Zarje zapeli eno njegovih najlepših skladb »O kresu«. V počastitev stoletnice rojstva delavskega voditelja in pisatelja Etbina Kristana, ki je precej časa živel in delal med našimi ameriški rojaki, pa so zapeli njegovo pesem Zimski maj, ki jo je uglasbil pokojni dirigent Joseph V. Krabec.

Predsednica Zarje Jennie Faturjeva nam je o koncertu sporočila: »Prireditev je nadvse uspela. Imeli smo spet več obiskovalcev, kakor pa smo jih mogli spraviti v dvorano. Med njimi so bili številni gostje zunanjih naselbin, celo dva polna avtobusa iz drugih držav Ohio, Pennsylvanija in Michigan.«

K lepemu uspehu čestitamo iz srca!

Petindvajset let slovenskega narodnega kongresa v Clevelandu

Pred petindvajsetimi leti, 5. in 6. decembra leta 1942, v drugem letu krvave vojne, in kateri je trpela in se borila naša dežela, je v Clevelandu zasedal Slovenski narodni kongres. Društveni delavec, pu-

blicist Janko Rogelj, ki je bil takrat predsednik Slovenskega narodnega doma, kjer je kongres zasedal, v svojem članku, v katerem piše o tem kongresu, navdušeno vzklika: »V svojem petdesetletnem življenju v Ameriki sem doživel dva veličastna dneva. Prvi je bil otvoritev Slovenskega narodnega doma na St. Clair Aveniji dne 1. in 2. marca 1924, drugi pa Slovenski narodni kongres dne 5. in 6. decembra 1942, na katerem smo ustanovili SANS — Slovensko ameriški narodni svet. To so bili pristrčni slavnostni in veličastni dnevi. Izredni in nepozabni!«

O kongresu je takrat pisalo šestnajst slovenskih listov v Ameriki. Prijavljenih pa je bilo 528 delegatov in delegatk slovenskih organizacij in društev iz sedemnajstih ameriških držav. Nekaj dni so prihajali: z avtomobili, železnico, avtobusi in z letali. Tam so bili vsi naši znani javni, kulturni in društveni delavci. Ne glede na politično prepričanje in svetovni nazor. Slovenski narodni kongres v Ameriki v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Aveniji, v največji slovenski naselbini Cleveland in v največjem slovenskem narodnem domu na svetu!

Vse je prevevalo silno navdušenje in ena sama skupna želja: nuditi moralno in gmotno pomoč zasužnjeni domovini. Zborovalci so sprejeli številne sklepe. Izvoljen je bil izvršilni odbor, ki se je pred božičnimi prazniki sestal v Chicagu na prvi seji. Na tej seji je nova organizacija dobila svoje ime: Slovensko ameriški narodni svet (Slovenian American National Council). Tako se je rodil SANS, ki je med vojno in v prvih povojnih letih pri obnovi naše dežele nudil dragoceno moralno in gmotno pomoč. Nikdar ne bo moč pozabiti velikih, plemenitih domoljubnih dejanj ameriških Slovencev, ki so svoji rojstni deželi pomagali v njenih najtežjih dneh.

ARGENTINA

Naša društva skrbe za družabnost

Društvo Ljudski oder je dne 26. avgusta priredil festival v dvorani Armenio. Če ne bi ves dan hudo deževalo, bi bil obisk prav gotovo boljši. Program je bil zelo dober. Zlasti se je izkazala folklorna skupina in tamburaši, ki zares lepo napredujejo.

Dne 12. oktobra smo imeli asado, na katerem se je zbralo blizu 260 gostov — članov z družinami. Tudi za 16. december pripravlja društvo Ljudski oder velik festival, ki nam bo prav gotovo lepo uspel, saj se mnogo trudimo s pripravami. Prireditev bosta organizirala skupno Ljudski oder in Slovensko podporno društvo Simbron. To bo predpustna prireditev. Igral bo orkester in seveda bomo imeli tudi ples.

Mladi člani Ljudskega odra in Podpornega društva iz Simbrona smo organizirali 26. septembra skupni izlet. Bilo je zelo prijetno. Na izletu smo se dogovarjali tudi o bodočem skupnem društvenem delu.

Seveda smo tudi letos svečano proslavili praznik Jugoslavije 29. november. Proslavo, ki je bila zelo lepo obiskana, smo imeli 26. novembra v dvorani Salona Avenida.

Rudi

Vrnitev s Švedske

Sprašujete, kaj pomeni trimesečni rok, za katerega se sme največ prekiniti jugoslovansko zavarovanje, da bi se jugoslovanska doba štela v švicarski staž za pridobitev pravice do zdravstvenih dajatev. Dalje sprašujete, ali je možno doplačati v jugoslovanskem zavarovanju dve leti, ko ste zaposleni na Švedskem. In končno zanima vas in še nekatere rojake na Švedskem, ki se mislijo vrniti letos v domovino, ali se lahko prijavijo ob vrnitvi v Jugoslavijo zavodu za zaposlovanje delavcev in s tem ohranijo pravice iz socialnega zavarovanja.

K. S. Norrköping, Švedska

Odgovor: Trimesečni rok, ki ga omenja konvencija o socialnem zavarovanju med Švico in Jugoslavijo, pomeni, da se prišteva jugoslovanska zavarovalna doba k švicarski zavarovalni dobi — kadar je potrebna za pridobitev pravic iz švicarskega zdravstvenega zavarovanja določena doba — le v primeru, če zavarovanec med zavarovanjem v Jugoslaviji in zavarovanjem v Švici ni bil več kot tri mesece izven zavarovanja. Seveda ta predpis za vas že davno ne pride v poštev, ker ste že dve leti zaposleni na Švedskem.

Prostovoljno nadaljevanje jugoslovanskega zavarovanja v tujini je možno v primeru, če ni preteklo leto dni med izstopom iz jugoslovanskega zavarovanja do vaše zaposlitve v tujini. Ker je leto dni že davno poteklo, ne morete več doplačati jugoslovanskega zavarovanja niti dokupiti let zaposlitve v tujini, ker je tudi rok za ta dokup potekel z 31. decembrom 1966. Vendar mislimo, da se vam dokup oziroma prostovoljno podaljšanje zavarovanja v Švedski ne bi izplačal, ker bo s to državo sklenila Jugoslavija v doglednem času konvencijo o socialnem zavarovanju in se bo potem štela švedska zavarovalna doba enako kot jugoslovanska zavarovalna doba za vse pravice iz socialnega zavarovanja.

Kar se tiče možnosti priglasiťve jugoslovanskemu zavodu za socialno zavarovanje po vrnitvi iz Švedske, je ta možnost odprta vsakemu izseljencu-povratniku enako kot delavcem v Jugoslaviji, če postanejo nezaposleni. Če se boste v 30 dneh po vrnitvi v Jugoslavijo priglasiťli jugoslovanskemu zavodu za zaposlovanje, boste uživali v Jugoslaviji zdravstveno zavarovanje, ker se bo štelo, da jugoslovanskega zavarovanja z zaposlitvijo v Švedski niste pretrgali. Isto velja za vse druge rojake, ki se bodo vrnili v domovino.

Dr. Lev Svetek

Povratek za stalno

Sorodnica iz Radeč pri Zidanem mostu mi piše, naj pridem v Jugoslavijo in da bom imel pri njej pod ugodnimi pogoji vso oskrbo. Preden se odločim, vas prosim, da mi odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Potni list imam že kakih osem let, ali je še veljaven?
2. Ali moram plačati vožnjo za povratek v Jugoslavijo sam?
3. Katere druge listine so mi še potrebne in kje jih dobim?
4. Ali bi imel tudi v Jugoslaviji brezplačno bolniško zavarovanje, zdravila in zdravnika?
5. Kako bi prihajala moja pokojnina iz Belgije, vsak mesec ali na tri mesece? Meni bi bilo ljubše, vsak mesec.
6. Koliko notira v Jugoslaviji en belgijski frank?

Ko bom dobil ta pojasnila se bom laže odločil. Če bodo ugodna, se najbrže kmalu vidimo.

F. Č. Bilzen, Belgija

Odgovarjamo vam kar po vrsti:

1. Če imate stalni jugoslovanski potni list, je le-ta še veljaven do leta 1970, navaden potni list pa je treba zamenjati za novega. V vsakem primeru se obrnite na naše Diplomatsko-konzularno predstavništvo v Bruxelles, kjer boste dobili tudi vse potrebne informacije.

Razumljivo, se boste lahko v Belgijo ponovno vrnili, če bi kasneje to spet želeli.

2. Vožnjo v Jugoslavijo boste morali plačati sami in si vozno karto kupiti že v Belgiji.

3. Ne glede na to, ali ste še jugoslovanski državljan ali ne, je dobro, da imate potrdilo našega diplomatsko-konzularnega predstavništva, da ste živeli v Belgiji že pred letom 1941. Na podlagi takega potrdila imate namreč pravico, da brez carine uvozite v Jugoslavijo osebni avtomobil ali kako drugo motorno vozilo. Potrdilo o tem, koliko časa ste stalno živeli v Belgiji, je potrebno tudi za oprostitev carine na vse selitvene predmete, ki jih boste morda pripeljali s seboj. Po desetih letih nepretrganega bivanja v tujini uživajo namreč ugodnost prstege uvoza selitvenih predmetov vsi jugoslovanski izseljenci.

Obrtnih strojev najbrže ne boste pripeljali s seboj. Če pa bi jih, boste oproščeni carine samo, če se boste izkazali s potrdilom jugoslovanskega diplomatsko-konzularnega predstavništva, da ste v Belgiji izvrševali obrt, za katero so potrebni uvoženi stroji.

4. Belgijski povratniki imajo tudi pri nas zagotovljeno zdravstveno zavarovanje, ne da bi jim bilo treba plačevati za to kak poseben prispevek, v primeru:

— če se vračajo kot upokojenci, ki jim je bila po konvenciji o socialnem zavarovanju priznana pokojnina v sorazmernih delih, ob enakih pogojih kot domači upokojenci. Potrebno je le, da se prijavijo zavodu za socialno zavarovanje, pristojnem za območje, na katerem se nastanijo, in predložijo pokojninsko odločbo;

— če se vračajo kot upokojenci le po predpisih, ki veljajo v Belgiji, ob enakih pogojih kot domači upokojenci. Potrebno je torej, da si pred odhodom iz države, ki jo zapuščajo (isto velja namreč tudi za povratnike iz Nizozemske in iz Luxemburga), preskrbijo potrdilo zavoda, pri katerem so bili zavarovani, da imajo po tamkajšnjih predpisih te pravice zase in za svoje družinske člane. S tem potrdilom in pokojninsko odločbo se morajo prijaviti komunalnemu zavodu, pristojnem za območje, na katerem se nastanijo.

5. Po informacijah, ki smo jih dobili, prejemajo povratniki iz Belgije pokojnino vsak mesec. Le nekatere rente (npr. nezgodno zavarovanje) se izplačujejo na tri mesece. Pokojnino boste prejemali v dinarjih. Na vašo željo pa vam bo Narodna banka 30 % vaše pokojnine nalagala na devizni račun, s katerim boste lahko razpolagali potom nakazil.

6. En belgijski frank velja po uradnem tečaju 25 starih dinarjev. Vi bi prejemali približno 90.000 starih dinarjev pokojnine mesečno.

Lahko se boste nastanili pri svojih sorodnikih, kolikor pa ne boste zadovoljni, boste lahko napravili prošnjo za sprejem v kak dom, o čemer smo vam pa že pisali.

Silvestrovo – praznik veselih spominov in svetlih načrtov

Kako ga bomo praznovali? Nekateri v veseli družbi sredi mestnega živ-žava, drugi v samotni koči vrh zasneženih planin, tretji doma, med sorodniki in najboljšimi prijatelji. Vsem pa bo ob polnoči, ko se bomo poslovili od starega in nazdravili novemu letu, skupna ena misel: da bi bilo leto, ki je pred nami, srečno, zdravo in mirno.

Silvestrov večer mora biti vesel, najlepši in najveselejši večer v letu, da se ga bomo zmeraj radi spominjali.

Vi, ki živite na tujem, se na Silvestrovo v spominih vračate pod domači krov, sprehodite se po krajih, kjer so vam tekla brezskrbna mlada leta in v mislih obiščete svoje drage, ki so ostali doma.

Če ste se odločili, da boste silvestrovali v domačem krogu, se potrudite, da boste v svoj novi dom pričarali košček tiste

toplino, ki ste je bili vajeni v stari domovini. Za to ni treba velikih stroškov in ne posebnega truda. Smrekova veja s prižgano svečko, lepo pogrnjena miza s krožnikom dišečih dobrot in s steklenico dobre pijače — pa boste v veselem razpoloženju pričakali novo leto. Za mlade gospodinje, ki za pripravo takega večera še nimajo potrebnih izkušenj, smo zbrali nekaj napotkov in nasvetov in upamo, da jih boste lahko s pridom uporabile.

Najprej nekaj napotkov za oči:

Da se smrekova vejica v vazi ne bo začela prehitro osipati, dodajte vodi nekaj glicerina. Tudi smreka bo dalj časa ohranila gozdno svežino, če jo damo v hladnem prostoru za dva do tri dni v vodo, ki smo ji primešali glicerin (na liter vode dve do tri žličke glicerina).

Smrekovi storži so lep naraven novoletni okras. Da bodo dalj časa lepi in dekorativni, jih naprej operemo in nato večkrat potopimo v nasičeno solno raztopino. Ko se bodo posušili, bodo taki, kot bi pravkar padlo ivje nanje.

Če je sveča predebela za svečnik, nikar ne uporabljajte noža. Konec sveče vtaknite za nekaj hipov v vročo vodo, nakar ga boste lahko poljubno oblikovali. Ko boste okrasili sobo, ne pozabite še na svojo zunanost. Oblecite svečano obleko, tisto ki jo imate za svečanosti, mož pa naj obleče belo srajco in si zaveže kravato. Tako bo praznovanje vse bolj svečano in imenitno.

Zdaj pa še napotki za želodec:

Če si želite olajšati delo in boste ponudili mrzlo večerjo, vam svetujemo, da jo za ta večer pripravite malo drugače. Kupite lepo narezano gnjat in debelo, tenko narezano pariško salamo. Tanke gnjatne rezine namažemo s hrenovo majonezo (za to potrebujemo tubo majoneze in nastrgan hren), namaz potresemo s sesekljanim zelenim peteršiljem in po želji še s sesekljano kisló kumarico. Rezine zvijemo kot palačinke in jih naložimo po sredini ovalnega krožnika. Pariško salamo pa zvijemo v »škrnicelj« in jo izmenoma polnimo s francosko in rusko salato ter liptavskim sirom. Te »škrniclje« razvrstimo ob straneh krožnika. Gnjatne zavitke in kupčke solate oziroma sira, ki gledajo iz salame, okrasimo z majonezo. Spodnji in zgornji rob krožnika dopolnimo z na pahljačo narezanimi kislimi kumaricami, gobicami in z rezinami trdo kuhanega jajca. (Vse to bo lahko pripravila tudi nevešča moška roka.)

Za glavno jed pa vam svetujemo — zvito telečje stegno, dušen riž in solato. Zvito telečje stegno: kos telečjega stegna (brez kosti) zrežemo po širokem, dobro potolčemo, da dobimo obliko velikega zrezka in ga pomažemo z nadevom; nato ga zavijemo, zvezemo z vrstico in spečemo na razbeljeni masti. Medtem ga večkrat oblijemo z mastjo in ko zarumeni, z juho ali vodo. Pečeno zrežemo na rezine in oblijemo s sokom. Nadev: žlico masti vmešamo, dodamo eno jajce, eno namočeno, ožeto, pretlačeno žemljo, 2 žlici drobno sesekljanega mesa (najbolje gnjati), soli, nastrgan orešek in žlico sesekljanih, praženih gobic in popra.

Za posladek pripravite punčvo torto: mešamo 18 dkg sladkorja, 3 rumenjake in tri jedilne žlice vode, da dobro naraste in dodamo trd sneg treh beljakov ter 18 dkg moke, med katero smo pomešali pol pecilnega praška in vanilij sladkor. Testo damo v pomazan in z moko potresen model ali kozico in postavimo v ogreto pečico ter pečemo 20 minut.

Pečeno torto razdelimo na tri plasti. Srednjo, ki naj bo debelejša, razrežemo na kocke in jo navlažimo s punčvo mešanico. V skledo stisnemo sok ene pomaranče, pol limone, dodamo navadni in vanilij sladkor, 3 velike žlice ruma in sok črnega ribeza ali malinovca, da se bodo kocke obarvale. Ker sta ribez ali malinovec že sladka, dodamo sladkor šele na koncu po potrebi. Spodnji kolobar damo nazaj v model, namažemo z marelično marmelado, naložimo nanj ovlažene kocke in pokrijemo z vrhnjim kolobarjem, ki smo ga tudi na prerezani strani namazali z marmelado. Torto obtežimo čez noč, da se dobro sprime, drugi dan pa jo oblijemo z ledom. Če nismo dovolj spretni, torto raje zunaj namažemo z maslom, ki smo mu dodali malo sladkornega prahu in nekaj kapljic ruma za okus. Če jo obrizgamo še s sladko smetano, bo še boljša, kot če bi jo oblili z ledom.

Da bo tudi pijača primerna večeru, pripravimo novoletni punč. Zanj rabimo 2 steklenici rdečega vina, 1 liter dobrega čaja, 4 pomaranče, 2 limoni, 2—3 klinčke, skorjico cimeta, 1/4 kg sladkorja. Čaj skuhamo s klinčki in cimetom in odcedimo. Zmešamo z vinom, pomarančnim in limonovim sokom ter sladkorjem. Ponovno močno segrejemo, zavreti ne sme. Takoj serviramo.

Pa dobro zabavo in dober tek!

Jana Milčinski

List iz domovine

Že dolgo časa sem si nameraval naročiti en list iz domovine, zdaj pa sem se končno le odločil in naročam Rodno grudo. Žena prejema Našo ženo, ki nam zelo ugaja. Upam, da nam bo tudi Rodna gruda. Že šest let redno prejemam Slovenski izseljenski koledar, ki ga dobim preko Prosvete iz Chicaga. Tudi tega radi beremo. Redno prejemam tudi Prosveto, ki je moj najbolj priljubljen list v tujini.

Želim, da mi Rodno grudo redno pošiljate. Morda bom tudi kdaj napisal kak članek, saj tudi za Prosveto vsako leto napišem kaj malega.

Franc Krajner, Vegreville, Alta, Kanada

Ne da bi se hoteli hvaliti, pa vendar mislimo, da ste z Rodno grudo prav izbrali. Iz pisem, ki nam jih pošiljajo številni naročniki, sodimo, da jim je revija všeč, da najdejo v njej vse tisto, kar želijo. Vsakdo si pač želi novic iz svoje ožje domovine, celo iz svojega kraja, trudimo se, da bi ustregli čim večjemu številu bralcev, upoštevamo njihove želje, objavljamo fotografije krajev iz vse Slovenije — po željah bralcev, pa tudi fotografije iz življenja naših ljudi širom sveta. Vabimo vas, da se nam kmalu oglasite s člankom iz vašega kraja, radi ga bomo objavili. Sporočite nam tudi vaše posebne želje; kadar bo le mogoče, jih bomo upoštevali.

Obiščite me v Rimu

Že nekaj mesecev prejemam Rodno grudo; v juniju mi je prvič prišla v roke vaša lepa revija. Berem v listu, da vam je ljubo, če vam rojaki pišejo, zato se tudi jaz oglašam. Sem v nekem francoskem samostanu, na tujem pa sem že 30 let. Nikdar mi ne pride v roke kako slovensko čtivo, z nikomer se ne morem pogovoriti po slovensko. Letos v marcu sem imela opravke na konzulatu, pa se spet nisem mogla pogovoriti po slovensko; govorim tudi italijansko in francosko, oni pa samo hrvaščino, ki je jaz ne znam. V čakalnici pa sem zagledala slovensko revijo — Rodno grudo; o, kako sem bila srečna, ko sem gledala slovensko pokrajino z gorami in dolinami! Prosila sem za eno, dali so mi jo, in hranim jo še sedaj. Ko so bili v aprilu v Rimu Slovenci, sem govorila z nekom in mu izrazila mojo edino željo — dobiti kaj iz slovenske zemlje, kjer je vse tako lepo. V juniju sem Rodno grudo že dobila, nato pa vsak mesec. Kako je z mojo naročnino? Zakaj je poštnina za Jugoslavijo višja kot za Francijo ali za Nemčijo?

Vidim, da imate zvezo z nekaterimi izletniki, ki prihajajo v Rim. Lahko bi prišli tudi k meni; saj ne gre za žlahto, vsak Slovenec je žlahta. Ob taki priložnosti bi tudi kaj poslala moji mami.

M. E. Seliškar, Roma, Italija

Veseli nas, da je tudi vam naša revija všeč. Upamo, da boste našli v njej veliko novic iz vaše drage Slovenije in da boste imeli ob njej veliko razvedrila. Sami dobro vemo, da se na naših konzulatih včasih res ne moreš pogovoriti po slovensko; konzularni uradniki so iz vseh jugoslovanskih republik in prav lahko se zgodi, da na kakem predstavništvu ni nikogar, ki bi obvladal slovenščino. Svetujemo pa vam, da se na naše predstavnike vseeno obračate v slovenskem jeziku, saj so v Jugoslaviji vsi jeziki enakopravni, pa tudi sorodni, tako da ni prevelikih težav za sporazumevanje.

Zakaj je iz Italije v Jugoslavijo dražja poštnina kot npr. v Francijo, nam ni točno znano, verjetno pa je to zaradi tega, ker Jugoslavija ni članica Skupnega evropskega trga, ali pa celo zaradi kakega medsebojnega sporazuma. Kadar se bo pri nas oglasil kak izletnik, ki bo potoval v Rim, mu bomo rade volje dali vaš naslov in povedali vašo željo. Slovenci smo v resnici razkropljeni po vsem svetu, zakaj bi ne bili med seboj tesneje povezani; ena izmed takih vezi je prav gotovo tudi naša revija Rodna gruda.

V ŠOLO

Če prislunhemo kakršnemukoli pogovoru ali besedilu, kaj kmalu ugotovimo, da se vrstijo manjše in večje skupine besed, ki so izgovorjene s tako ali drugačno melodijo, in da so med posameznimi enotami tudi daljši ali krajši odmori. S temi sredstvi in pa z drobnimi besedami, ki jim pravimo **vezniki**, si v govoru pomagamo, da sobesednik natančno vé, kako so naše misli razčlenjene in v kakšnem odnosu so med seboj.

Večinoma se premalo zavedamo, kako važni so prav vezniki, in smo dovolj tenkočutni, kadar izbiramo med njimi. V govoru radi nagibamo k ponavljanju vedno istih obratov, tako da shajamo z le nekaj vezniki; kadar pišemo, se taka pomanjkljivost seveda pokaže še očitneje, saj napisano »ostane«. Bralec npr. težko prenese stavke, v katerih se kar naprej vrstijo vezniki **ker**, **pa**, **čeprav**, ipd. Če pa smo v rabi veznikov bolj izbirčni, moramo dobro poznati kar dolgo vrsto veznikov z njihovimi natančnimi veznimi vrednostmi.

Iz šole smo še navajeni razlikovati med tako imenovanimi prirednimi in podrednimi stavčnimi zvezami. In v ti dve skupini razdelimo tudi veznike. Med prvimi so najpogostejši **in**, **pa**, **a**, **toda**, **vedar**, **kajti**, **saj**. Veznik **ter** v dobrem pisanju ni priljubljen; uporabljamo ga le tedaj, kadar smo v isti zvezi že večkrat zapisali **in**, npr.:

Otroci so se na igrišču gugal **in** iz peska zidali gradove **in** utrdb **ter** strahoma pogledovali na košatega bernardinca v bližini.

Zmerna raba veznika **pa** je za knjižni jezik sicer normalna, vendar v knjižnem jeziku, zlasti v pisni obliki, tega veznika ne uporabljamo tako pogosto kot v sproščnem pogovoru, npr.:

Povabili so nas **pa** so nam pokazali stare slike **pa** skrinje **pa** posodo **pa** orožje.

Tak stavek raje zapišimo takole:

Povabili so nas in nam pokazali stare slike, skrinje, posodo in orožje.

Preglejmo še nekaj zvez z odvisniki, posebno take, katerih vezniki nam včasih delajo težave.

Pri časovnih odvisnikih poleg raznih pravih veznikov, kot so **ko**, **kadar**, **dokler**, **brž ko**, **komaj**, **preden**, **medtem ko** in **vtem ko**, zelo pogosto trčimo tudi v veznika **čim** in **dočim**, ki sta pognala posebno močne korenine v administrativnem jeziku in v takih krogih veljata celo več kot kateri od zgoraj omenjenih. Celo v pogovornem jeziku ta dva veznika ne slišimo radi, v pisnem tekstu pa ju moramo zamenjati z veznikom **brž ko** ali **medtem ko**. Zato ne bomo rekli:

Čim bo sadje dozorelo, ga bomo začeli obirati.

ampak:

Brž ko bo...

Tudi stavek:

Tone je vlekel čoln na suho, **dočim** je njegov brat z ribami stekel domov.

bomo popravili v:

... **medtem** ko je njegov brat z ribami stekel domov.

Pri pogojnih odvisnikih sta največ v rabi veznika **ko** in **če**. Če je najbolj splošen; uporabljamo ga lahko pri vseh pogojnih zvezah, uresničljivih in neuresničljivih, npr.:

Če se boš učil, boš znal.

in:

Če bi se (bil) učil, bi (bil) znal.

Veznik **ko** uvaja le neuresničljive pogoje, saj je njegovo glavno delovno območje pri časovnih stavkih. Primer za neuresničljiv pogoj:

Ko bi bili sejali, bi bili tudi želi.

V pogojnih zvezah pogosto naletimo tudi na veznik **ako**. Iz starejših tekstov je razvidno, da je nekdanj prevladoval nad veznikoma **če** in **ko**; danes ga zasledimo posebno v strokovnih tekstih iz fizike, kemije in matematike, npr.:

Ako primešamo... **Ako** dolijemo... **Ako** pomnožimo...

V navadnem tekstu ali govoru veznik **ako** pogoj še močneje poudari ali pa učinkuje starinsko:

Ako te ne bo, se odpeljem sam (**Če** te ne bo, ...)

ali:

Ako bi spoštovali postave, ne bi bilo nesreč. (**Če** bi spoštovali...)

F. Jakopin

»Matej, če zdajle takoj ne odideš, boš spet zamudil pouk!«
»Kje je moj zemljepis — gotovo si mi ga ti kam založila mama!« je zagodrnjal Matej in pomežiknil Elleni.

»Knjiga je tukaj,« se je oglasil njegov starejši brat Dušan.

»Na vrtu si jo pustil, jaz sem jo pobral in jo spravil.«

»Pospremi me, Ellen, ti bom pokazal našo novo šolo.«

»Saj res, rada grem s teboj.«

»Po novem imamo tudi pri nas preurejeno šolstvo. Zdaj hodim v šesti razred osnovne šole, po končanem osmem razredu bom obiskoval štiri leta gimnazijo, potem pa se bom vpisal na univerzo; Dušan pa se je odločil za srednjo strokovno šolo, letos dela sprejemni izpit.«

»Pa si že kdaj pomislil, Matej, kaj boš študiral?«

»Če vprašaš mene, bi bil najrajši sodnik na nogometnih tekmah. Mama pravi, naj bom zdravnik, oče bi rad videl, da postanem pravnik, brat pa pravi, da pojdeva oba na tehniko. Nobena druga veda se po njegovem ne da primerjati s tehniko.«

»Po mojem se najbolje odloči tisti, kdor si izbere poklic, ki ga najbolj veseli.«

SLOVENE FOR YOU

Arranged by Sada Vitorovič

TO SCHOOL

»Matej, if you don't leave at once, you'll be late for school.«

»Where is my geography book — you must have mislaid it again, mum,« muttered Matej, winking at Ellen.

»The book is here,« uttered his elder brother Dušan. »You've left it in the garden and I have picked it up and put it away.«

»Come with me, Ellen, I'll show you our new school building.«

»I'll enjoy going with you, indeed.«

»Our school system has recently been reorganized. Now I'm a sixth grader in grammar school; after graduating from grammar school I'm going to go to the four-year high school and then I'll enroll in the university. Dušan has decided to attend the secondary technical school and, this year, he'll have to sit for his entrance examination.«

»Have you ever thought of what you're going to study, Matej?« »If you ask me, I'd prefer being an umpire at soccer games. Mother wants me to be a doctor, father would like me to become a jurist, and my brother says we are both going to study engineering. According to him no science could be compared to engineering.«

»As for me, everyone should choose the occupation one likes best.«

PRONOUN

Personal and Possessive Pronouns & Adjectives

Although pronouns are seemingly less important than nouns, adjectives, or verbs, they are full of tiny and hidden difficulties one has to overcome in order to get a thorough knowledge of the language. In this lesson we are going to deal with personal and possessive pronouns.

In the declension of Personal Pronouns, which seems at the first glance to be more complicated than that of nouns or adjectives, we have to cite in some cases both the emphasized and the so-called enclitic forms (forms that have no independent accent): vidim *tebe* (emphasized), — vidim *te* (enclitic).

Personal Pronouns: (See the next column!)

The Reflexive Pronoun (oneself) is inflected like the pronoun *ti*. It has no Nominative case: sêbe, se; sêbi, si; sêbe, se; pri sêbi; s sebój. Attention should be paid to the use of these forms: vidim sebe (I see myself); vidi sebe (he, she, it) sees himself, herself, itself; vidite sebe (you see yourselves), etc. The object is the same as the subject.

Possessive Adjectives and Pronouns: mój (my, mine), tvój (your, yours), njegóv (his, its), njén (her, hers); Dual: nájin, vájin, njún; Plural: náš (our, ours), váš (your, yours), njihov (their, theirs); svój. Their declension is the same as the declension of adjectives. A special problem is the use of the pronoun *svoj* (it does not exist in English). It is used whenever the object is owned by the subject:

- To je moja miza.
- To je tvoj dedek.
- To je njeno okno.
- but (Jaz) Vidim svojo mizo.
- but (Ti) Ljubiš svojega dedka.
- but (Ona) Pokaže svoje okno.

LE SLOVÈNE A VOTRE PORTÉE

Adapté par Viktor Jesenk

A L'ÉCOLE

«Matej, si maintenant tu ne pars pas tout de suite, tu vas encore être en retard à l'école!»

«Où est ma géographie? Sûrement tu me l'as fourré quelque part, maman!» grogna Matej et fit un clin d'oeil à Hélène.

«Le livre est ici,» se fit entendre son frère aîné, Dušan.

«Tu l'avais laissé au jardin, moi, je l'ai ramassé et rangé.»

«Accompagne-moi, Hélène, je te montrerai notre école neuve.»

«C'est vrai; je vais volontiers avec toi.»

«D'après les nouveaux règlements, nous avons chez nous aussi un système scolaire réformé. Maintenant je fréquente la sixième classe de l'école primaire, après la huitième classe je fréquenterai quatre ans le lycée, ensuite je m'inscrirai à l'université; Dušan s'est décidé pour une école secondaire professionnelle, cette année il passe l'examen d'entrée.»

«Est-ce qu'il t'est déjà arrivé de songer, Matej, à ce que tu étudieras?»

«Si tu m'interroges, moi, j'aimerais le mieux être arbitre aux matches de football. Maman dit que je serai le médecin, mon père aimerait que je devienne juriste et mon frère dit que nous irons tous les deux en technique. Aucune autre science, d'après lui, ne peut être comparée à la technique.»

«A mon avis, se décide le mieux celui qui choisit le métier qui lui donne le plus de plaisir.»

Explication des mots et des formes

Oditi; odidem, odideš — partir, s'en aller; je m'en vais, tu t'en vas
boš zamudil; zamuditi — tu seras en retard; être en retard, manquer (le train...)

pouk — la classe, l'enseignement
tisti, kdor (ki) — celui qui
izbrati; izberem — choisir; je choisis
poklic — la profession, le métier.

LE PRONOM

Pronoms personnels et pronoms (adjectifs) possessifs

Bien que nous ayons ordinairement l'impression que les pronoms sont des mots moins importants que les substantifs, les adjectifs ou les verbes, il faut cependant, pour bien posséder une langue, surmonter précisément sur ce point le plus de petites difficultés cachées.

Dans cette leçon nous passerons en revue les pronoms personnels et les pronoms (adjectifs) possessifs.

Dans la déclinaison des pronoms personnels, qui semble à première vue plus compliquée que celle des substantifs et des adjectifs, nous devons dans certains cas indiquer, à côté des formes accentuées, aussi les formes dites enclitiques (qui n'ont pas d'accent propre): vidim *tebe* — vidim *te*.

Pronoms personnels:

	1 ^e personne	2 ^e personne	3 ^e personne
Singular: jàz	tí		ón, óna, óno
Duel: mídva, mídve	vídva, vídve		ónadva, ónidve
Plural: mí	ví		óni, óne, óna

Déclinaison:

	Singulier		
N. jàz	tí	ón, óno	óna
G. mène, me	têbe, te	njêga, ga	njé, je
D. mèni, mi	têbi, ti	njêmu, mu	njéj, jej
A. mène, me	têbe, te	njêga (ono), ga	njó, jo
L. pri mèni	têbi	njêm	njéj
I. z menój	s tebój	z njím	z njó
	Duel		
N. mídva, mídve	vídva, vídve	ónadva, ónidve	
G. náju	váju	njúju, ju	
D. náma	váma	njíma, jima	
A. náju	váju	njúju, ju	
L. pri náma	váma	njíma	
I. z náma	váma	njíma	
	Pluriel		
N. mí	ví	óni, óne, óna	
G. náš	váš	njíh, jih	
D. nám	vám	njíim, jim	
A. náš	váš	njé, jih	
L. pri náš	váš	njíh	
I. z námi	vámi	njími	

Comme le pronom *ti* se décline aussi le pronom personnel réfléchi, qui n'a évidemment pas de nominatif (sêbe, se; sêbi, si; sêbe, se; pri sêbi, s sebój). Il faut particulièrement veiller à l'emploi de ces formes: vidim sebe, vidi sebe, vidite sebe, etc. Le complément d'objet direct est le même que le sujet.

Tous les pronoms (adjectifs) possessifs: mój (mon), tvój (ton), njegóv (son), njén (sa); nájin (notre - duel), vájin (votre), njún (leur); náš (notre), váš (votre), njihov (leur) et svój (pour toutes les personnes) se déclinent comme les adjectifs. Nous devons prêter une attention particulière à l'emploi du pronom (adjectif) *svoj*, que nous n'avons pas en français: vidim *svojo* mizo, vidiš *svojo* mizo, vidijo *svojo* mizo, etc.

Slika iz davne preteklosti; vzeli smo jo iz Valvasorjeve »Slave vojvodine Kranjske«: v božični noči so se dekleta sklanjala nad tolmune, kjer naj bi zagledale obraz svojega bodočega ljubega. Slika prikazuje, kako je zaljubljeni mladenič splezal na vejo nad tolmunom — da bi ga tako spoznala njegova izvoljenka —, veja pa se je zlomila in pustolovščina je bila s tem končana

DVE PESMI MARTA OGNA

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je lani izšla prva pesniška zbirka Marta Ogna z naslovom »Dediščina«. Zbirka predstavlja pravi umetniški mejnik na ustvarjalni poti tega pesnika slovenske mlajše generacije in je docela usmerjena v naš čas, v vso našo sodobnost, kakršna že je. Pesnik objavlja tudi v slovenskih literarnih revijah, ukvarja pa se tudi s prevajanjem iz sodobnih tujih književnosti. Pesmi, ki ju objavljamo ob tej priložnosti, nista med najznačilnejšimi v zbirki, deloma pa že kažeta na pesnikovo močno osebno prizadetost glede vprašanj sodobnosti.

Breze

Hodile so,
z bosimi nogami v meglo,
preko jutra,
in njihova krila so plapolala.

Mak je odcvetel,
vrane so se dvignile.

Klečale so,
bela kolena v blatni zemlji,
z blatnimi lasmi
so segale v nebo.

In ni bilo človeka,
ni ga bilo,
človeka,
bila je jesen,
žalost je bila dež,
mrtveci so dvigali roke
v prazno.

Plahu ljubezen

Vrbe ob vodi,
zelenče vrbe,
nimam poguma
biti slep.

Kamni v reki,
mivka,
prhka mivka, prhka,
mehki valovi,
blatno šibje ob bregu.

Nebo v vodi,
voda sita neba,
široko odprte so moje oči,
moje oči polne neba,
nimam poguma,
mojbog, zakaj
nimam
poguma biti slep.

Zdaj jih menda ni več videti, toda včasih so pozimi zmeraj hodili po vaseh »trije kralji«, Gašper, Miha, Boltežar. Bili so včasih odrasli, še večkrat otroci. Prvi, najbolj neučakani ali najbolj potrebni darov, so začeli bernjati že na tepežni dan, prava koleda pa se je začela na novoletno popoldne in natanko čez šest dni je je moralo biti konec. Zunaj je od gora vlekel krivec, sneg je škripal pod nogami, sonce je samo svetilo, nič grelo, celo do ledenih sveč je bilo še daleč, vse je bilo v ivju, prava gorenjska zima — oni pa so hodili od hiše do hiše, oblečeni v ženska krila do peta, okrog kolen so jim opletale bele srajce, prepasane z vrstico, papirnate krone na glavah so se zdele, kot da so jim primrznile na zainjene lase. Vsi premrli so hodili okrog, Gašper z zvezdo na palici, Miha z vrečo za darove, Boltežar pa se je nekoliko usajal s svojim črnim, sajastim obrazom. Spominjali so na pustne šeme, a v tej našemljenosti ni bilo pustnega veselja in razigranosti — bil je to žalosten sprevod revščine. Velikokrat sem slišala s tople peči, ko so zaropotali v veži njihovi trdi koraki in so premrli otroški glasovi začeli peti:

»Sveti trije kralji,
Gašper, Miha, Boltežar
po svetu so hodili,
so vbogajme prosili.

Če kaj daste, vzamemo,
če pa nič, pa kar gremo.«

Ljudje so kajpak dajali. Zima je na kmetih čas kolin in polnih shramb; takrat so ljudje bolj odprtih rok. In »kralji« so bili vendar kot ubogi, prezebajoči vrabci, ki pred podom čakajo, če se bo morda osulo še kaj snopov zadnje neomlačene ajde.

A tisto zimo, ko sem hodila v tretji razred, je nanese, da sem šla tudi sama koledovat. Bilo je takole:

Pravzaprav mi je bilo prepovedano hoditi v neko hišo v spodnjem koncu vasi, kajti ded, babica in stric so trdili, da ljudje v tej hiši niso dosti prida, da »pol beračijo pol kradejo in se tako pošteno preživijo«. Prav iz tiste hiše pa sem imela sošolko Stanko. Živela je pri teti copatarici, teta pa je razen copat šivala tudi še nagačene ovčke in miške in mačke, prišite na stare razglednice — same stvari, ki so mi bile všeč. In nekdo v hiši je znal igrati na harmoniko, in nekdo drug na orglice, in ljudje so pozimi kvartali ali igrali domino, povrh je bila v tej hiši tudi lectarica, ki smo jo oblegali, kadar je razpostavila vseh vrst pisane dobrote na stojnici — skratka, v tisti hiši, polni gostačev, so bili prav zanimivi in prijetni ljudje, in jaz nikakor nisem mogla razumeti, zakaj naj bi bili »nič prida« in zakaj bi se jaz ne smela družiti z njimi. Tisto zimo sem včasih takole popoldne, ko smo se sankali na klancu, šla s Stanko, da sva se pogreli na tetini peči. Stankina teta mi je ob taki priložnosti nekoč celo podarila nagačeno ovčko, ki sem je bila zelo vesela, a mi je veselje grenilo to, da si je doma nisem upala pokazati.

V tej hiši sem nekoč videla, kako so se odrasli in otroci pripravljali na koledo. Moški so si mazali škornje, potem so odpirali predale nizkih komod in ven so prihajali »kraljevski« plašči in kartonaste krone, prelepljene s staniolom.

— Tisti predali so bili sploh pravcato skladišče beraških koštimov. Tam so bile brade in brki, kučme in klobuki, palice, rožasta krila in kupi barvastega papirja. — Precej so imeli opraviti, preden so se pripravili, toda ko so šli na pot, so bili resnični koledniki — prav možato so jo ubirali proti sosednji vasi. Domačo vas pa so prepustili otrokom.

Otrok je bilo za dve koledi; tudi Stanka je hodila z eno. Bila je oblečena kot Gašper, Rajko, ki smo mu zaradi ozkega, mršavega obraza pravili »Škis«, je imel vrečo za darove, Zvonček, sin nekega zapitega krojača, pa je bil črni Boltežar. Prav slovesno so krenili na pot po vasi. Otroci smo jih od daleč spremljali, vendar jim nismo nagajali. Koleda je bila mirno in spodobno beračenje, zato je bilo treba kolednike pustiti v miru. — Vem še, da sem si mislila, da mora vendarle biti zanimivo, ko hodiš od hiše do hiše v rožastem krilu, beli srjaci, z zlato ali srebrno krono na glavi, vendar bi bilo bržčas ostalo samo pri malce občudovanja, če bi se ne bilo zgodilo, da je zamorec Zvonček zbolel. Prehladal se je pri koledi in je tako kašljal in rigal, da ga niso mogli več vzeti s seboj; zavoljo njegovega riganja bi še Slavka in Škis ne mogla peti. In tako je — res mislim, da mi ni bilo treba preveč prigovarjati — prišlo, da sem bila namesto Zvončka jaz črni Boltežar. Dobila sem rožasto krilo Škisove sestere Ruže, ne vem čigavo srjaco, srebrno krono na glavo, in namazali so me s pasto za čevlje — ne s sajami, zakaj saje so umazane, so rekli. — Nekoliko nerodno mi je bilo le, ko smo lezli po klancu; ni mi bilo prav prijetno misliti, da bi me utegnili kdo spoznati, zato sem se obračala proč od otrok, ki so se sankali na klancu. Toda Slavka in Škis sta me tolažila, da me nihče ne more spoznati, ko sem tako črna, in res se je zdelo, da je tako — vsaj po imenu me ni nihče poklical.

Koledovali smo vse popoldne. V dokaj vežah smo peli. Nazadnje mi je stvar čedalje bolj ugajala in na ves glas sem pela z onima dvema:

»... zadnji pa je Boltežar,
je jedel borovnice...«

Ljudje so bili še kar darežljivi; v vreči smo imeli že precej krvavic, jabolk, suhega sadja, nekaj dinarjev, celo nekaj kosov orehove potice, vse pomešano skupaj. Že v mraku smo se vračali nazaj po klancu k copataričini hiši.

Dva dni je šlo dobro — kar precej smo nabrali. Svojega deleža pri naberačenih darovih si kajpada nisem upala vzeti — doma bi takoj vedeli, da je nekaj narobe. Ljudje v copataričini hiši so rekli, da je lepo, če ničesar ne vzamem in raje prepustim siromakom. Lectarica je bila celo tako ganjena, da mi je podarila majhno zeleno žabo iz nekakšne sluzaste snovi, kakor iz žvečilnega gumija. — Tiste dni so se vsi copataričini gostači zbirali v njeni kuhinji in jedli naberačene krvavice ter zraven ugibali, v kateri hiši smo katero dobili; kazno je bilo, da poznajo in presojuje vse vaše gospodinje po tem, kakšne krvavice in kakšen kruh imajo.

Tretji dan se nam je vse narobe zasukalo. Bil je to že predzadnji dan koleda; na tihem sem bila vesela, da bo tega kmalu konec. Kljub črnemu obrazu sem se bala, da me bo le kdo spoznal — in vsako popoldne me je tudi pošteno zeblo. Nihče bi ne

verjel, kako takegale kolednika zebe, ko v enem popoldnevu pritisne na deset ali več mrzlih tujih kljuk! Že smo jenjali peti po hišah in smo jo z vrečo precej vsakdanje in nič kaj koledniško ubirali proti copataričini hiši, ko nas je pri mostu ustavil pijani Lojz, klatež iz sosednje vasi. Lojz je koledoval »na svoje«, brez plašča in krone, in to kar vse leto, vsaj po dvajsetih vaseh naokrog. — Torej Lojz nas je ustavil in ni kaj dosti govoril, samo roko je stegnil po vreči. Stanka je zatarnala:

»Pusti, grdoba!«

»Naš ata ti bo že posvetil,« je rekel Škis.

»Tiho,« je rekel Lojz, in potem še nekaj besedi, ki jih nisem prav dobro razumela, a niso obetale nič dobrega.

Stanka in Škis sta držala vrečo na enem koncu, Lojz na drugem. Nekaj časa se je zdelo, da se rujejo zanj, toda Lojzu je bilo kmalu šale dosti; brcnil je enega, odsunil drugega, potem pa obrnil vrečo, da je vse popadalo iz nje. V mraku so ležale na tleh krvavice, kosi kruha, jabolka in orehi so se kotalili po zmrznjeni poti. Lojz se je hripavo zasmel in začel pobirati novce. Zažvenketali so, ko jih je spravil v hlačni žep. Potem je z noge pogrebel na kup vse drugo, se spet hripavo zasmel in šel.

Ko je bil že toliko daleč, da ga v mraku nismo več videli, smo začeli pobirati naberačene darove in jih spravljati nazaj v vrečo. Stanka je s pestjo požugala za Lojzom.

»Berač beraču krade! Sram te bodi!« je zavpila.

»Mu bo že naš ata posvetil,« je tolažljivo rekel Škis. Tisti večer je bilo v copataričini hiši veliko razburjenja. Drug čez drugega so vpili samo o pijanem Lojzu in njegovi nesramnosti. In tako se je zgodilo, da me niso pošteno umili. Oba prejšnja večera mi je Ruža drgnila z obraza z grobo krpo in milom pasto za čevlje, da so mi lica gorela in me ušesa pekla, ta večer pa je imela preveč opraviti v splošnem ogorčenju zoper potepuha Lojza, ki niti iz naše vasi ni bil in je vendar, berač, kradel drugim beračem, bolj potrebnim kot je bil sam. Kar naglo me je obrišala z umazano krpo in rekla, da je že dobro, jaz pa sem jo tudi prav tako naglo ubrala domov. Prav upala sem, da mi prihodnji dan ne bo več treba iti koledovat.

In mi res ni bilo treba. Naslednji dan je namreč babica vedela že vse o mojem koledovanju in kako nam je Lojz iztrgal vrečo. Nekaj sem se hotela izmikati, a babica je samo stopila k meni in mi z roko potegnila lase s čela in z ušes. Ni bilo več kaj tajiti: na koži in na svetlih laseh so bili sledovi mazila za čevlje.

Pravzaprav se ni tako hudo jezila, kot sem se bala. »Ali te ni sram beračiti?« je rekla. »Beračem odjedati...«

»Saj nisem,« sem rekla. »Samo namesto Zvončka sem šla...« In sem povedala zgodbo svojega koledovanja.

Babica mi je kajpada nasula koristnih naukov: če beračiš, ko ti treba ni, si vreden palice! Naj bo za zdaj, ker sem beračila za druge, a kdor se s cigani družijo, kmalu uši dobi... In da bi nam bilo prav, če bi nas bil pijani Lojz še premikastil, a kar še ni, se še lahko zgodi. — Nazadnje je zmajala z glavo in rekla:

»To je pa res: nič nobrega si ni obetati na svetu, če še berač beraču krade...«

Ded pa ji je pritrdil.

— V lekarni ni nihče znal prebrati vašega recepta, gospod zdravnik.
— Kar slecite se, bova takoj še enkrat pregledala, kaj vam je.

— Kaj, tudi ti v mini krilu?
— Moram! Dandanes moraš slediti modi, če nočeš biti smešen.

— Če bi delal v Švici, bi zaslužil na mesec po tri sto tisoč v našem denarju.
— Ali ne bi mogel tako narediti, da bi delal v Švici, živel pa v Jugoslaviji?

ZMAGA NENAČRTNOSTI

Žarko Petan

Ugledni meteorolog in vremenoslovec Janez Deževnikar je znorel. Že od nekdaj je bil čudak, a pred par dnevi se mu je dokončno zmešalo. Na ulici je napadel tri državljane in dve državljanki. Iztrgal jim je iz rok dežnike in jih raztrgal. »Tepci,« je rjovel. »Kaj boste počeli z dežniki?! Vi ste večni pesimisti, saboterji, razbojniki, revizionisti...« V sami srajci je tekal okoli, čeprav je dež lil kot iz škafa.

Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer so zdravniki ugotovili, da je dobil občutek preganjanja in da je vrhu tega še poklicno obremenjen. Zdravniki žal niso mogli dognati vzrokov, ki so povzročili to nevarno duševno bolezen. Sklenili so, da ga obdržijo, čeprav so menili, da ga v doglednem času ne bodo mogli pozdraviti.

Njegovi kolegi, znanstveni sodelavci Državnega inštituta za meteorologijo, pa so natanko vedeli, zakaj je profesor Deževnikar znorel, vendar so iz previdnosti molčali.

Pregovor pravi: Kdor je predober, je norcu podoben. V primeru profesorja Deževnikarja se je ta ljudska modrost pokazala za pravilno. Deževnikar je bil predober in prav ta njegova čezmerna dobrota ga je pahnila v temo duševne zmedenosti.

Pred desetimi leti so ga postavili za direktorja Državnega inštituta za meteorologijo. Do tega položaja ni prišel zavoljo zvez ali višjih političnih razlogov, temveč samo zavoljo strokovnih sposobnosti. Napisal je pomembno znanstveno razpravo »Vpliv kapitalizma na meteorološke motnje«, v kateri je dokazal, da je kapitalistični sistem pravzaprav vzrok vsem meteorološkim motnjam.

Pod vodstvom profesorja Deževnikarja je Državni inštitut za meteorologijo doživel svoj preporod. Meteorologi so bili plačani po učinku. Tisti, ki so napovedovali lepo vreme, so dobili enkrat večje plače kot drugi, ki so trdili, da bo deževalo. Važna je bila samo uradna napoved, ki je vsak dan izšla v časopisu. Če je potem v resnici deževalo ali ne, je bila postranska stvar. Profesor Deževnikar je vsakega jutra sam napisal mesečno vremensko poročilo in ga poslal najvišjim državnim funkcionarjem, čeprav vremenoslovje ni

sodilo v njihovo pristojnost. Ta poročila so bila napisana v bleščečem slogu. Profesor Deževnikar je znal suhoparne meteorološke podatke preleviti v sijajne leposlovne spise. Dežja ali toče sploh ni bilo v teh poročilih, pač pa je skoraj v vsakem stavku sijalo sonce.

Vsi pa niso bili zadovoljni s takšnimi poročili. Na primer minister za kmetijstvo si je od časa do časa zaželel tudi dežja, od katerega je bil odvisen napovedani hektarski donos pšenice. Zatorej je po telefonu poklical profesorja Deževnikarja in ga prosil, naj pošlje na posušeno zemljo nekaj dežja. Takole petdeset kubičnih centimetrov na en kvadratni meter. Deževnikar mu je seveda obljubil, da bo to uredil. Minister za finance se je vsako nedeljo odpeljal na morje, kjer je preživel svoj prosti čas na jadrnici. Ker pa se brez vetra ne da jadrati, je minister vsako soboto poslal k profesorju Deževnikarju kurirja s pismeno naročilnico za veter. Poveljnik mestne vojaške posadke je pripravljaval nedeljsko vojaško parado in je v šifriranem telegramu zahteval lepo sončno, a ne prevroče vreme.

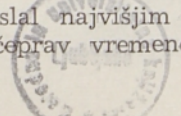
Deževnikar je hotel vsem ustreči, zatorej je napisal najbolj nenavadno vremensko poročilo, kar jih je sploh bilo napisanih v zgodovini Državnega inštituta za meteorologijo:

LEPO DEŽEVNO VREME, MED DEŽJEM BO VES ČAS SIJALO SONCE IN PIHAL BO ZA JADRANJE UGODEN VETER.

Ko se je razvedelo, da profesor Deževnikar lahko samovoljno spreminja vremensko sliko, čeprav samo v uradnih sporočilih, so državljani, navadni pa tudi izbrani, zasuli Državni inštitut za meteorologijo z najrazličnejšimi željami.

Omenjenega dne, ko je ugledni znanstvenik pobesnel, je prišla z najvišjega državnega urada zahteva, naj bo vreme jasno in sončno, ker so ravno pričakovali obisk ugledne tuje osebnosti. Žal je lilo kot iz škafa, in to uradni napovedi navkljub. Profesor Deževnikar te zmage nenačrtnosti ni mogel prenesti.

Zdaj ždi v bolnišnici in pljuje skozi okno v sonce, ki se ne meni za težave ljudi.

Škofja Loka v snegu. Foto: Peter Pokorn. Zdaj je že sklenjeno: Škofja Loka bo prizorišče tradicionalnega izseljenskega pihalika 1968

